

Гъэтхапэм и 8-р — бзылъфыгъэхэм я Дунэе маф

ТЫЗЭКЪОТМЭ - ТЫЛЪЭШ!

Адыгэ Маф

Голос
адыга

1923-рэ илъэсэм
гъэтхапэм
кыщегъэжъагъу кыдэжы

№ 38 (20801)

2015-рэ илъэс

ШЭМБЭТ
ГЪЭТХАПЭМ И 7

кыхатхытыгъэхэр ыкӀн
нэмыкӀ кӀэбархэр
тысӀйт ыжыуӀтэтӀх
WWW.ADYGVoice.RU

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Тибзылъфыгъэ лъапӀэхэр!

Дэхагъэмрэ фэбагъэмрэ ямэфӀкӀ — бзылъфыгъэхэм я Дунэе мафэ фӀшӀ тышӀуфӀгушӀо!

Сыд фӀдӀ лъэхъани бзылъфыгъэр щыӀэныгъэм, гукӀэгъум, шӀум ятамыгъэу щыт, искусствэм пылӀ цыфхэм — сурӀ-тышӀхэм, тхакӀохэм ыкӀи усакӀохэм агу кӀалӀэты.

Гъэтхапэм и 8-р джыри зы амалышӀу тибзылъфыгъэ дахэхэм шӀоу кытфашӀэрэм, унагъом иджӀэныкӀо машӀо кӀызыраухъумэрэм, зэрӀушхэм, щӀагъэ зӀрахӀэлым, агу зэрӀзӀлухыгъэм апае инӀу тызӀрафӀэразӀэр кӀӀтӀонымкӀӀ.

ХӀгъӀгу зӀошхом хӀэлӀжъӀгъэ ыкӀи заом ыкӀыбкӀӀ лӀф зышӀӀгъэ бзылъфыгъэ пстӀуми анахъу тызӀрафӀэразӀэр кӀатӀо тшӀоигъу. ХъулыфӀыгъэхэм ягъусӀхӀу, илъӀс 70-кӀӀ узӀкӀӀӀӀӀӀӀӀ, цыфӀлӀӀӀкыым итарихъ кыхӀхӀушхӀгъэ анахъ зӀошхом ти ХӀгъӀгу ишхъафӀытыныгъэ кышӀаухъумагъ.

Тибзылъфыгъэ лъапӀэхэр, тыгу кыддӀӀӀу зӀкӀӀми тышӀу-фӀлӀӀао псауныгъэ пытӀэрӀ насыпрӀ шӀуилӀӀнӀу, мамыр ошӀогур кышӀушхъащытынӀу, шӀуиунагъохэм шӀульӀгъурӀ зӀгурыӀоныгъэрӀ арылынӀу, шӀуӀчӀф зӀпытынӀу!

**Адыгэ Республикэм и ЛышхъӀу
ТХЪАКӀУЩЫНӀ Аслъан**

**Адыгэ Республикэм и КъӀралыгъо Совет — Хасэм
и ТхъаматӀу Владимир НАРОЖНЫЙ**

Гъэтхапэм и 10-р — Адыгэ Республикэм и Конституции и Маф

**Адыгэ Республикэм щыпсӀухӀу лъытӀэныгъэ
зыфӀтшӀхӀэрӀ!
ТичыӀпӀӀгъу лъапӀэхэр!**

ТиреспубликӀӀӀ тарихъ мӀхъанӀ зӀӀ хъугъӀ-шлагъэм — Адыгэ Республикэм и Конституции щыӀӀ зыхъугъэм ия 20-рӀ илъӀс фӀшӀ гукӀӀбӀныгъэ хӀлӀӀу тышӀуфӀгушӀо!

1995-рӀ илъӀсэм гъэтхапэм и 10-м ХӀбзӀгъӀуцугъӀ ШхъӀалӀэр зӀраштагъэм АдыгеимкӀӀ мӀхъанӀшхо иӀӀу щы-тыгъ, Урысые Федерацием зӀфӀдӀ фӀтыныгъӀӀэр яӀӀу хӀхъӀэр шӀоӀыӀрхэм зыкӀӀ ар ащыц хъугъӀ, тапӀкӀи общест-веннӀ-политикӀ, социальнӀ-экономикӀ ыкӀи гушхъӀ-лӀжъ-культуӀр хӀхъоныгъэ ышӀыным кӀочӀакӀӀ кыхиль-хъагъ. ХабзӀм идемократическӀ институтхэр гъӀпсыгъӀнхэмкӀӀ, граждӀан обществӀм амалышӀу хӀгъӀгъотыгъӀнхэмкӀӀ, рес-публикӀм ыпашхъӀ кыиуцӀрӀ лӀфыгъохэр зӀшӀохыгъӀнхэмкӀӀ лъӀпсӀ пытӀу Конституциер хъугъӀ. НепӀ Адыгэ Республикэм и Конституции кыдильтыӀэрӀ шапхӀхӀэр тӀлӀубытыпӀӀхӀу гъогоу хӀтхыгъэм тичыхъӀ зытӀельжыӀу тырӀкӀо, рес-публикӀм лъӀэныкӀо пстӀумкӀи хӀхъоныгъэ зӀришӀыщтым, тичыфхэм ящыӀакӀӀ нахъышӀу зӀрӀхъуштым, анахъ гу-хӀлӀ шхъӀалӀу тӀӀӀм — АдыгеимрӀ ти ХӀгъӀгушхоу Уры-сыемрӀ джыри нахъ зӀтегъӀпсыхъагъэ зӀрӀхъушхӀтхэм та-дӀлажъӀ.

ХӀбзӀгъӀуцугъӀ ШхъӀалӀэр Адыгеим щыпсӀухӀэрэм язӀ-дегъӀштӀэныгъэ, язӀгурыӀоныгъэ нахъ пытӀэнымкӀӀ, гъӀп-сын лӀфхъабзӀхӀэр гъӀхъагъэ хӀлӀӀу щыӀэныгъэм щыпхыры-щыгъӀнхэмкӀӀ мӀхъанӀшхо зӀӀ лъапсӀу ренӀу зӀрӀхъушхӀ-тым тичыхъӀ пытӀӀ тӀӀ.

ТичыӀпӀӀгъу лъапӀэхэр, тышӀуфӀлӀӀао псауныгъэ пытӀӀ, щыӀӀкӀӀӀшӀу шӀуилӀӀнӀу, мамыр ошӀогур ренӀу шӀуашхъагъ итынӀу!

Адыгеим и Конституции ия 20-рӀ илъӀс гъӀхъӀгъӀкӀӀхэм шӀуакъыфӀлӀӀэтынӀу етӀӀуалӀӀ.

**Адыгэ Республикэм и ЛышхъӀу
ТХЪАКӀУЩЫНӀ Аслъан**

**Адыгэ Республикэм и КъӀралыгъо Совет — Хасэм
и ТхъаматӀу Владимир НАРОЖНЫЙ**

Ащ хӀлӀжъагъӀх Адыгэ Рес-публикэм и ЛышхъӀу ТхъӀкӀу-щынӀ Аслъан, АР-м и КъӀ-ралыгъо Совет — Хасэм и ТхъаматӀу Владимир Нарож-нӀэр, республикэм и Премьер-министрӀу Къумпыл Мурат,

федеральнӀ инспектор шхъӀалӀу ЛыӀуӀжъу Адам, АР-м и Ап-шӀӀэр Хыкум и ТхъаматӀу ТрӀхъо Аслъан, республикэм ипрокурор шхъӀалӀу Василий ПословскӀэр, министрӀхэм я Кабинет хӀтхӀэр, депутатхэр, федеральнӀ ыкӀи республикӀ кыулыкӀухэм япашхӀэр, ХӀгъӀгу зӀошхом ыкӀи лӀфшӀӀӀным яве-теранхӀэр, нӀмыкӀхӀӀӀ.

Республикэм ипашӀӀ мӀфӀкӀ лӀфхъабзӀм пӀӀӀӀ псалъӀ кы-щышӀыӀӀ, гушӀуагъомрӀ дӀха-гъӀмрӀ ямафӀу — бзылъфыгъэ-

Бзылъфыгъэхэм афӀгушӀуагъӀх

**Бзылъфыгъэхэм я Дунэе мафэ фӀгъӀхыгъэ
мӀфӀкӀ зӀхахъӀ республикэм и КъӀралыгъо
филармоние тыгъуасӀ щыкӀуагъ.**

хэм я Дунэе мафӀкӀӀ Ады-геим щыпсӀурӀ бзылъфы-гъэхэм пстӀуми кыафӀгу-шӀуагъ. ЩыӀэныгъэм анахъ мӀхъанӀшхо щызыуытырӀ шӀульӀгъум, унагъом, на-сыным бзылъфыгъэр альап-сӀу зӀрӀхъытыр хигъӀунӀфы-кыгъ.

— Урысыем и Прези-дентӀу Владимир Путинын УФ-м и КъӀралыгъо Со-вет ипрезидиум изӀхӀсыгъо кышӀыгушӀӀӀӀӀ, сабыеу кӀӀхъушхӀэрэм япчъагъэ на-хъыбӀ шыгъӀӀным, нымрӀ сабыимрӀ кӀӀхъушхӀӀгъӀн-хэм, унагъом имӀхъанӀ зы-кыгъӀӀӀӀыгъӀӀным фӀлоры-шӀӀӀт амалхӀэр щыӀӀнхӀэр кӀӀ-ралыгъом ипшӀӀӀрылӀ шхъӀалӀу зӀрӀхъытыр кыхигъӀӀыгъ, — кыӀуагъ ТхъӀкӀушынӀ Аслъан. — Ар кыдӀӀтлӀытӀӀӀӀ непӀ тӀлофшӀӀӀн зӀхӀтӀӀӀ. БлӀкыгъэ илъӀсэм кыщегъӀжъагъӀу са-

уагъӀмкӀӀ, кӀӀралыгъо ны мылькур ыкӀи региональнӀ ны мылькур зӀратыхӀэрэм япчъа-гъэ нахъыбӀ хъугъӀ. Джащ фӀ-дӀу сабыибӀ зӀрыс унагъохэм социальнӀ лӀпыӀӀгъу арагъӀ-гъоты. МӀхъанӀшхо зӀратырӀ лъӀэныкӀохэм ащыц кӀӀлӀӀӀыкӀу ыгъыпӀӀм кӀон фаехэм яӀофы-гъо изӀхӀфын. 2014-рӀ илъӀс-ым мыщ фӀдӀ гъӀӀӀӀныгъэм иучреждениӀӀ кӀӀу ашӀыгъ, ахэм чыпӀӀ 240-рӀ зырыз кыадыхӀӀӀытагъ. Ащ нӀмыкӀӀу псӀӀӀӀӀӀ зӀулӀ кӀалахыжы, ахӀри кӀӀлӀӀӀыкӀу ыгъыпӀӀӀӀӀӀӀ зӀтырагъӀпсыхъажыгъӀх. Рес-публикэм ит интернатхэм ачӀӀс-хэм япроцент 93-мӀ унӀгъуа-кӀӀхӀэр зӀрагъотыгъӀхэм уры-гушхон зӀрӀфаер АР-м и ЛышхъӀ кыӀуагъ. АщкӀӀ гукӀӀ бӀныгъӀ, гукӀӀгъу кызӀхӀфӀгъӀ бзылъфыгъэхэм ирӀзӀэныгъӀ гушӀӀӀхӀэр апигъохыгъӀх.

— Тибзылъфыгъэ лъапӀэхэр!

быйгъом, ным, унагъом, нӀмыкӀ категориехэм кыахиуытырӀ цыфхэм ягумӀкыгъохэр дӀ-гъӀзыжыгъӀнхэм фытегъӀпсы-хъӀгъэ кӀӀралыгъо программӀтӀу республикэм щытӀгъӀӀӀӀӀ. Ахэм сомӀ миллиарди 2,5-рӀ фӀдиз апӀӀутӀгъахъӀ. Джащ фӀдӀу социальнӀ тынхӀэр зы-тефӀхӀэрэм игъом алӀкӀӀтӀгъа-хъӀх. ГушӀӀӀм апе, мы аужырӀ ильӀсипӀӀым сабыиц е нахъыбӀ зӀрыс унӀгъо 941-мӀ ыпӀӀӀ хӀ-мыльӀу чыгу лахъхӀэр яттыгъӀх. АР-м и ЛышхъӀ кызӀзери-

МӀфӀкӀӀу кӀӀблагъӀэрӀмкӀӀ джы-ри зӀ сыгу кызӀдӀӀӀу сышӀу-фӀгушӀо. Псауныгъэ пытӀӀ шӀуи-лӀу, шӀуибын-унагъохэм шӀуа-датхъӀу, шӀур, дӀхагъӀэр кы-шӀӀӀӀӀӀу шӀушӀӀӀӀнӀу шӀу-фӀсӀӀо, — кыӀуагъ ТхъӀкӀу-щынӀ Аслъан.

Адыгеим итворческӀ купхӀэр, эстрадӀм иорӀдыӀӀохэр зыхӀ-лӀжъӀгъӀ мӀфӀкӀ концертнымкӀӀ лӀфхъабзӀэр зӀфашӀыжыгъ.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

СурӀтхӀэр А. Гусевым ты-рихыгъӀх.

Тын лъаплэхэмклэ хагъэунэфыкыгъэх

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу Тхьаклушынэ Аслъан республикэ тын лъаплэхэмрэ щытхуцлэхэмрэ зыфагъэшъошагъэхэм ар къэзыушыхъатыр бгъэхалхъэхэмрэ тхылхэмрэ тыгуасэ аритыжыгъэх. Адыгеим экономикэ хэхъоныгъэхэр ышынхэм зыхахышлу хэзылхъагъэхэм ялофшлагъэ осэшлу фишыгъ, бзылфыгъэхэм я Дунэе мафэу къэблагъэрэмклэ къээрэуагъэ бзылфыгъэхэм афэгъушлуагъ.

— Шъуилофшлагъэхэмклэ, шъуилэныгъэхэмклэ, сенаушыгъэу шъухэлымклэ мы тын лъаплэхэр, щытхуцлэхэр къэшулэжыгъэх. Зисэнэхъат хэшлыкышхо фызишэ шъош фэдэ цыфхэр тигъусэхэм, гухэлъэу тилэр зэклэ шылэныгъэм щыпхырышыгъэ зэрэхууштым сицыхъэ телъ, — кылуагъ Тхьаклушынэ Аслъан.

АР-м и Лышхъэу иунашъоклэ республикэм мэкъу-мэщымклэ и Министерствэ иотдел ипащэу Абрэдж Эммэрэ Мыекъопэ районым имэкъумэщ хъыз-

мэтшлалэу «Ника» зыфилоэрэм ибригадэ ипащэу Екатерина Кузнецовамрэ илээс пчъагъэм кыклоцл агу етыгъэу ялофшлэн зэрагъэцаклэрэм пае щытхуцлэу «АР-м мэкъу-мэщымклэ изаслуженнэ лофыш!» зыфилоэрэ афагъэшъошагъ. Журналистикэм ылъэныкыоклэ гъэхъэгъэшлэхэр зилэ АР-м и Лышхъэу ипресс-секретарэу Цундышкэ Зарэрэ АР-м и Лышхъэу ипресс-кыулыкыу испециалистэу Елена Малышевамрэ «Адыгеим изаслуженнэ журналист» хуыгъэх. Предпринимательхэм яфитыныгъэхэр къэухымэгъэнхэмклэ Уполномоченнэу Адыгеим щылэ Зэфэс Владислав «АР-м изаслуженнэ псэоплъэш!» зыфилоэрэ щытхуцлэр кыфагъэшъошагъ. Адыгеим изаслуженнэ артист хуыгъэх творческэ объединение «Ошад» зыфилоэрэм лъэпкъ Измэ-псымэхэмклэ иоркестрэ ипащэу Барцо Русланрэ Адыгеим икьэралыгъо ансамблэу «Испамыем» иартист-вокалистэу Шэмырзэ Казбекрэ. Джаз фэдэу журналистикэм

ылъэныкыоклэ АР-м и Лышхъэу ишлухъафтын зыфагъэшъошагъэхэ гъэзетэу «Советскэ Адыгеим» иредакция иобозревателэу Юлия Мельниковамрэ телерадиокомпаниеу «Адыгеим» ипрограммэхэм язещаклоу Пэншъу Аллэрэ зэхыхъэм щафэгъушлуагъэх, кьалэжыгъэр ара-тыжыгъы.

АР-м и Лышхъэу ирээзэныгъэ тхылхэр зыфагъэшъошагъэхэм ащыщых муниципальнэ образованиеу «Теуцожь районым» инародрнэ депутатхэм я Совет итхьаматэу Пчыхъэллыкыо Аюбэ, АР-м хэгъэгу клоцл лофхэмклэ и Министерствэ илофышлэхэу майорэу Цокъэжыкыо Айцэтрэ юстицием иподполковникэу Эльдэрэ Фаридэрэ, Урысыем и ДОСААФ ичыплэ кьутамэу Адыгэкьалэ дэтым испециалист шхъалэу Дыхъу Сэфэрбый, кьуаджэу Тэхутэмыкыуае игурыт еджаплэу N 1-м иклэпэгъэдэжэ-зэхэщаклоу Лылуужу Хысэ.

Тхьаклушынэ Аслъан бгъэхалхъэхэмрэ тхылхэмрэ заретыжхэм ыуж кьээрэуагъэхэм джыри зэ афэгъушлуагъ, псауныгъэ пытэ ялэнэу, ялофшлэн гъэхъагъэхэр щашыхъэзэ ыпэклэ лыклотэнхэу афэлъэуагъ.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу и Указ

Щытхуцлэу «Адыгэ Республикэм мэкъумэщ производствэмклэ изаслуженнэ лофыш!» зыфилоэрэ Э.К. Абрэджымрэ Е.П. Кузнецовамрэ афэгъэшъошэгъэным ехылагъ

Мэкъу-мэщым хэхъоныгъэ егъэшлэгъэнымклэ гъэхъагъэхэр зэралэхэм ыкли илээсыбэ хуыгъэу лоф зэралэхэм афэшл щытхуцлэу «Адыгэ Республикэм мэкъумэщ производствэмклэ изаслуженнэ лофыш!» зыфилоэрэ афэгъэшъошэгъэнэу:

Абрэдж Эммэ Казбек ыпхъум — Адыгэ Республикэм мэкъу-мэщымклэ и Министерствэ чыгулэжынымклэ иотдел ипащэ; **Кузнецова Екатерина Петр ыпхъум** —

Мыекъопэ районымклэ мэкъумэщылэ хъызмэтшлалэу «Ника» зыфилоэрэм игубгъолэжэ бригадэ ибригадир.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТХЪАКИУШЫНЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ, гъэтхалэм и 5, 2015-рэ илээс N 29

Адыгеим и Премьер-министрэ шлэныгъэлэжэ-экономистхэм алукагъ

Лэклыб хэгъэгухэм экономикэм ылъэныкыоклэ политикэу зэрахъэрэм ифэмэ-бжыимэ дэй анахъэу кызыщатырихъэрэ лъэхъаным экономикэм зыпкъ итэу хэхъоныгъэ егъэшлэгъэн зэрэфаем зыщытегушылэгъэхэ зэхэсыгъом хэлэжыгъэх экономикэмрэ гъэсэнэгъэмрэ хэхъоныгъэ ягъэшлэгъэным епхыгъэ лофыгъохэм апыл министрэхэр, республикэм инаучнэ учреждениехэмрэ иапшэрэ еджаплэхэмрэ яллыклохэр.

Республикэм и Премьер-министрэу Къумпыл Мурат зэлу-клэгъум хэлэжыгъэхэм аналэ тыраригъэдзагъ экономикэр кризисым зыщыхэт лъэхъаным шлэныгъэлэжыгъэхэмрэ хэбзэ лэшхъэтхэмрэ азыфагу зэдэлэжыныгъэ дэгъу илын зэрэфаем.

Шлэныгъэлэжэ-экономистхэм игъоу афалэгъугъэ кризисым кыыхэкыжынымклэ лофтхъабзэу зэрахъан фаехэм зэрэтегушылэхэрэм, пшэрылхэм язэшло-

хынклэ амалэу шылэхэм якъэгъотын ахэлэжыгъэнхэу.

— Шъо шлэныгъэу шъуилэр республикэм инаучнэ байныгъэу щыт. Хабзэм икыулыкыухэм ашлогъу шъуигъусэхэу пэрыт технологиехэр экономикэм, мэкъу-мэщым, гъэсэнэгъэм, зеклоным алъэныкыо зэрацагъэфедэшт шыклэр кыхахынэу. Непэ тэ тызэупчыжынын фадэ, ищылагъэу хуымэ, республикэм ыпашхъэ ит стратегическэ пшэрылхэм тахэлэжыжыштыт, — хигъэунэфыкыгъ Къумпыл Мурат.

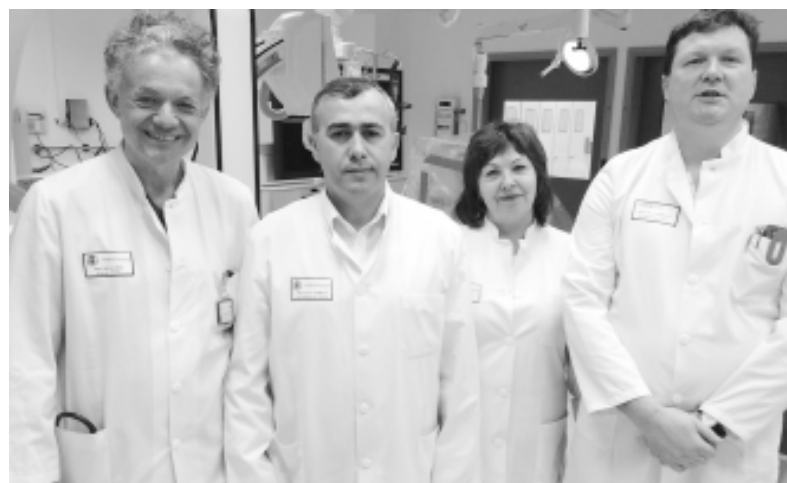
Зэхэсыгъом кызырэрэцауагъэмклэ, Адыгеим и Лышхъэу Тхьаклушынэ Аслъан республикэм ихъызмэтшлалэхэм научнэ лофшлагъэхэр ащыгъэфедэжыгъэнхэм мэхъанэшхо реты. Республикэм и Премьер-министрэ гъэсэнэгъэр нахышлоу зэхэжыгъэн, пэрыт предприятияхэм якадрэхэр нахышлоу кьэгъэхъазырыгъэн, унэе хъызмэтхэм зыгъэушъомбгъугъэн, инновационнэ проект-

хэр промышленностми, мэкъу-мэщым ащыгъэфедэжыгъэн зэрэфаем шхъафэу кыщыцуугъ.

Экономикэм хэхъоныгъэ егъэшлэгъэным, социальнэ лофхэр зыпкъ итынхэм афэлэжыгъэшт коммисие Адыгеим цызэхэцагъ. Экономикэ хэхъоныгъэмклэ ыкли интеграциемклэ федеральнэ правительствэ коммисием игъусэу ащ лоф ышлэшт.

Республикэм хэхъоныгъэ ышлынэмклэ епллыкыу ялэхэр мы зэлу-клэгъум кыщыралотыкыгъэх. Шлэныгъэлэжыгъэ япредложениябэ джыдэдэм шылэныгъэм щыпхырацэу кычлэкыгъ.

Аналитическэ гупчэу зэхэцэрэм шлэныгъэлэжыгъэр хэлэжыгъэнхэм мэхъанэшхо зэрилэр Премьер-министрэм хигъэунэфыкыгъ. Пэублэм ищыклэгъэ консультациехэм язэхэщэнклэ, экономикэм, социальнэ политикэм алъэныкыоклэ ищыклэгъэ унашъохэр аштэнхэмклэ ащ мэхъанэшхо илэшт.

Германием щылагъэх

Адыгеим икыгъэ лыклохэр мы мафэхэм Фрайбург университетэу Альберт Людвиг ыцлэ зыхъырэм ыкли ащ епхыгъэу лоф зышлэрэ клиникэм ащылагъэх.

Ахэм ахэтыгъэх АР-м псауныгъэр къэухымэгъэнымклэ иминистрэу Мэрэтыкыо Рус-тем, республикэ сымэджэщым хирургиемклэ иотделение ыкли диплом кьазыратыжыгъэр нэуж шлэныгъэхэр зыщыхагъэхэрэ кафедрэм япашэу, медицинэ шлэныгъэхэмклэ кандидатэу, доцентэу Болэкъо Махъмуд, морфологическэ дисциплинэхэмклэ кафедрэм идоцентэу, медицинэ шлэныгъэхэмклэ кандидатэу Бэгъ Альберт, Мыекъопэ кьэралыгъо технологическэ университетым дунэе гъэсэнэгъэмклэ и Гупчэ исектор ипащэу, Лэклыб кьэралыгъуабзэхэмклэ икафедрэ идоцентэу, филологие шлэныгъэхэмклэ кандидатэу Елена База-линар.

Мыекъопэ кьэралыгъо технологическэ университетым илыклохэр Фрайбургскэ университетым ятлонэрэу маклох. Гъэрэкло лоныгъо мазэм апэрэу ащ щылагъэх, апшэрэ еджаплитур зэдэлэжыгъэн пае упчлэу къэуцухэрэр зэхэфыгъагъэх, дунэе зэлхыныгъэ ялэным тегушылэгъагъэх.

Адыгеим икыгъэхэм кьапэгъоклыгъ профессорэу, медицинэ шлэныгъэхэмклэ докторэу Оливер Томуш. Илээсклэ узэ-клэлэбжыгъэ, АР-м и Лышхъэу Тхьаклушынэ Аслъан хирург цлэрылор Адыгеим кыригъэблэгъагъ. Республикэм щэлэфэ апшэрэ курсхэм ащеджэрэ студентхэм ыкли ординатурэм члэсхэм апае профессорым лекциехэр афызэхыгъагъэх.

Адыгеим икыгъэ лыклохэм алъэгъугъэри, зэхыхыгъэри ашлогъэшлэгъон хуыгъэ. Университетым епхыгъэ клиникэм гум елээгъэнымклэ иотделение илофшлэн зэрэзэхышэрэ, гу-лынтьфэ уз зилэхэм зыщылээхэрэ палатэхэр, ауужырэ шапхъэхэм адиш-тэрэ Измэ-псымэу ялэхэр ахэм зэрагъэлъэгъугъэх.

Дунэе зээзэгъыныгъэу зэдэ-шыштым епхыгъэ упчлэхэм язэхэфын имызакъоу хирургическэ операциехэм ахэлэжыгъэнхэ пшэ-рылэ ялагъ Адыгеим икыгъэхэм.

Оливер Томуш илофшлэгъухэр игъусэхэу ашлэрэ операциехэм тхирургхэр япллыгъэх.

Шлэныгъэ-ушэтын илофшлэнхэр агъэцклэныр, медицинэм илэ-ныкыуаклэхэр кыыхэгъэщыгъэнхэр, ахэм лоф адэшлэгъэныр ары мы клиникэр анахъэу зыфэгъэзагъэр. Университетым епхыгъэ клиникэм врач закъо-хэр арэп, псауныгъэр къэухымэгъэным епхыгъэу лоф зышлэ-штхэри ащ цагъасэх.

Медицинэ факультетым идекан егъэджен лофхэмклэ игуа-дзэу, профессорэу, медицинэ шлэныгъэхэмклэ докторэу Рудольф Коринтенберг Адыгеим икыгъэхэр лукагъэх. Ащ кы-зэрилоагъэмклэ, зэклэмкли лъэ-ныкыо зэфэшхъафхэм япхыгъэ егъэджен курс 550-рэ фэдиз ял, мышц учлэхъаныр лэшлэхэу щытэп, зы чыплэм нэбгыри 5 — 7 итэу мэхъу. Дунаим икьэралыгъуи 100 фэдизмэ кьарыкыгъэхэр Фрайбург щеджэх. Илээс кьэс медицинэ факультетым студент 320-рэ члэхъэ, ащ щыцэу Лэклыб кьэралхэм кьарыкыгъэ ныб-жыкыклэхэр процент 5 — 7 мэхъу. Специалист дэгъу хуунхэм, шлэныгъэ куу агъотыным пае студентхэр илээсхэ еджэх. Ащ нэмыклэу дипломыр кьазыратыжыгъэр нэужи илээс-хым кыклоцл медицинэм ылъэ-ныкыо гъэнэфагъэклэ сертифи-кат кьазэраратыштым пае яшлэ-ныгъэ илээсхым кыклоцл ха-гъахъо.

Нэужым Мыекъопэ кьэралыгъо технологическэ университетым медицинэмклэ иинститут щеджэрэ студентхэм Фрайбург университетым иклиникэ тхьамэфипплым кыклоцл практикэ шахын амал шылэмэ зэхэфыгъ. Профессорым кызы-рилуагъэмклэ, егъэдженхэм ыкли практикэм шлуагъэ кьатыным пае апэрэмклэ, кьэклошт сту-дентхэм нэмыцыбзэр дэгъоу ашлэн фадэ. Шлуагъэ хэлъэу лоф зэдэшлэнэу зэрэгъугъэрэр про-фессорым игушылэ клэухым кыщыхыгъэщыгъ.

Бэгъужьэкъо Лелэ Мыхьамэт ыпхъур — адыгэ лъэпкъым ибзылъфыгъэ гъэшъуагъ, Хэгъэгу ззош-хом хэлэжъагъ, летчик-штурмовикыгъ, исэнэхъат зэреджэщтыгъэхэр — «воздушный стрелок».

Зэол! чанэу зыкъыгъэлъэгъуагъ

ащ кыхэкълэу уяхъопсэнэу щы-тыгъэп. Ахэр благъэу кызыкълэ-ригъахъэхэти, оныр адиублэ-щтыгъ. Пулеметэу ШКАС-2 зы-филорэм фэди самолетым ра-гъэуоцщтыгъ, зы такъыкым кыкълэуцэ 1800-рэ ригъэкълэ-ыльэкълэщтыгъ.

Штурмовикхэм якабинэхэмрэ ядвигательхэмрэ щылыч ате-лыгъ. Тизэолхэр ахэм «бы-бырэ танкхэкълэ» яджэщтыгъэх, нэмыцхэм «хъадэгъу шлуц!» ара-лощтыгъ.

Полтавскэ хэкум ит псэуплэу Карловкэ зыфилорэм иаэро-дром Лелэ загъэкълэогагъэр 1944-рэ илъэсым ищылэ маз арыгъэ. Зэрысыгъэ самолетым апэрэу зыгъэлэтым пным иехэм ащыщ кыриутэхэи, ятлонэрэми тыригъэфэгъагъ. Полкым дыхэ-тыгъэ авиамеханикэу Валентин Жуковым мырэуцтэу кылотэ-жыщтыгъ: «Лелэ зэрыс само-летыр нэмыц ас горэм къаи-гъэ кышлыгъэу ыуж икълэщты-гъэп. Зэпимыгъэу ежыыр мес-серхэм яощтыгъ. Нэмыц са-молетыр кызэрэблэгъагъэри, ащ ис уклэклом ынэгъуи Лелэ кыльэгъуагъэх. Щтагъэм хэтэу

кыуцхылыгъэ ылэхэмкълэ машлор нэмыцым тыритакъоу ригъэ-жъагъ. Ынэхэр кызытэрым-ыххэу, зэпимыгъэу ощтыгъэ. Летчикэу Левченкэм ымакъэ шлемофоным кызылукълэ ары ащ оныр зызэпигъэуагъэр. «О пшъэшъэжыер, сыда жъы-бгъэм укълэаорэр?» — щхы-зэ ар кыуцхылыгъагъ. Ынэ кы-зытэтырехым уашъор зэрэ-къабзэри, ычлэгъыкълэ нэмыц самолетэу кыриутэхыгъэр зэ-рэщыстырэри ащ ылъэгъуагъэх.

Уашъор къэбзагъэ, ау чыгум цызаощтыгъэх.

Ащ нэмыкълэуи зы къэбар Левченкэм ыгу къэкълэжы-щтыгъ. Къохъэплэ Украинэм цызаощтыгъэх. Тиистребитель горэ кыраутэхыгъэу, пным ыубытыгъэ шъолпырым ифагъ. Ар зылъэгъуагъэ Левченкэм самолетымкълэ псынклэу зыкы-

бинэ ылъэшъуи, сыдми ащ ри-гъэуклорэагъ. Фрицхэм зыкъа-шлэжыгъэу ясамолет кыоухэу кызырагъажьэм жъогъо плы-жыыр зыбгъукълэ зыщышлэтырэм лъагъэу зилэтыжыгъэагъ.

Лелэ пшъэшъэ къопцлэ дэ-хагъ ыкли лъэагъэ. Нэхъой хэ-лыгъ, укълэапхэщтыгъ. Авиа-механикэу Валентин Жуковым, ышпхъум фэдэу ащ ыналэ тыригъэт зэпытыгъ. Уашъом кызызэуагъэхэу псаоу кы-загъэзэжыкълэ, гушлэщтыгъ. Са-молетым щэхэр кытырагъэ-фагъэмэ, «ар лэфэп, «тыды-жыщт» ылощтыгъ. Етлани ошъ-гу заом зыфагъэхъазыры зы-хъукълэ, Лелэ рилощтыгъ: — Умыщын! Сакъэу зыплыхъ, етланэ о.

Парашютыр фигъэпытэщтыгъ, еушъыищтыгъ, псаоу къагъэ-зэжынкхэу арилощтыгъ. Само-летыр кызытысыжыкълэ, па-рашютыр щехыжыфэкълэ Лелэ ыгъэшлагъозэ ащ кырилощтыгъ: «Сыда цыфхэр зыкызызэа-хэрэр, мэшъуаер зыкызызэа-такъорэр?! Лэф ашлэщтыгъ, унэ-хэр ашлыщтыгъ, сабыххэр аплу-щтыгъ, джы ар экълэ зэхагъэ-такъо. Мыщ фэдиз цыфхэу за-ом хэклуадэхэрэм сыгу ягъу».

— Ары, цыфыбэ мэкълэуи, ау ащ тэ тилажъэ хэлъэп, — ылощтыгъ Валентин. — Пыир тигъэкълэуи кыттебэнагъ. Тэ зыкъэтэгъэгъунэжыи.

Заор Лелэ къалэу Винтер-берг иаэродромэу «Штраус-берг» щуухыгъагъ. Етланэ зы-дэзэогъэ Левченкэу гуфэбэ-ныгъэ зыфишлыгъэр игъусэу кызыщыхъуагъэ чылэм къэкълэ-жыи, нысэщэ джэгъу ащ нэ-бгыритлум щафашлыгъагъ.

Валентина ЖАДЭ.

Социальнэ шхәплэхэр тищыкълэагъэх

Апшъэрэ еджаплэхэм ащеджэфэхэкълэ ныбжыкълэ-хэм япсауныгъэ зэрэзэщыкълэ, нахъыбэм анэ-гъухэр узыхэу зэрэхъурэм врачхэми, експертхэми, диетологхэми бэрэ игугъу къашлы. Арэуштэу зы-кълэхъурэм шхәплэ кызызрыкълэхэу пыутэу цыфхэр зыщышхэщтыгъэхэр зэрэщымылэжыыхэри хэт.

Аужырэ лъэхъаным ахэм ачылплэкълэ гъогу гъунэхэм атет шхәплэ цыкълэхэм япчъагъэ кы-хэхъуагъ. Ахэм цыфхэри аблэ-кыкы, автомобильхэри аблэчъыкы, гази сапи къапыкълэхэрэ шхы-ным хэтыхъэх.

Общественнэ транспортыр кызыщыуцурэ чылплэхэри сту-дентхэм якласэх. Булкэ шъа-бэм хабзэм кышлыгъэ нэкулъ такъыр дэлъэу, щаибжъэ ащ игъусэу алыгъэу, зэхэтхэу шхэ-хэу олъэгъух. Угу ямыгъуни плэкълэуагъ.

Советскэ лъэхъаным Мые-къуапэ иурамхэу Жуковскэмрэ Первомайскэмрэ зыщызэлукълэ-хэрэ чылплэм студентхэми, нэ-мыкълэу зигъот мыинхэм апа-ий шхәплэ тетыгъ. Мэфэ реным ащ цыфхэр жъугъэу щызэ-блэкълэщтыгъэх. Шхынхэр зэрэ-пыутхэм нэмыкълэу ахэр зэтэ-фыгъагъэх. Салатхэр, кисель-хэр, пхъэшъхъэ-мышъхъэхэм ахагъэжыукълэ компотхэр, лым, щэм ахэшлыкыгъэ шхы-ныгъохэр, пцэжыер, джэнчыр, шлолухэр... Узыфаер кыххәплы-щтыгъ, пкышъолым ищыкълэу пстэури шхәплэм цагъэхъазы-рыщтыгъ. Щэдджэгъуашхэм шап-

хэу илэхэм «первэр», «вто-роир», щаир е сокыр кыда-лытэщтыгъ. Джы ахэр экълэ зы шхыныгъом «хэлъых».

Шхәплэ кызызрыкълэхэр зызэ-фашлыжыхэм, кафе ыкли ресто-ранхэу шхынхэр сыдигъуи зы-щыльэплагъэхэр арых къэнагъэ-хэр. Щэламэ, хъалыжыохэр да-гъэкълэ зыцагъажьэщтыгъэ чы-плэхэри щылэх, зым ыуасэ сомэ 25 — 30-м нэсыгъ. Арын фае советскэ шхәплэхэр бэмэ агу кызыкълэжыхэрэр.

Ахэр непэрэ лъэхъанми ти-

щыкълэуагъэх. Зэхэзыщэн-хэ ыкли зыгъэлорышлэнхэ цыф-хэри тилэх, арышъ, социальнэ шхәплэхэм къафэдгъэзэжыымэ, бэмэ яххэн лэфхэр къагъэ-псынклэщтых. Цыфхэр зэрэ-шхэхэрэм, ашхырым ыкли зы-щышхэхэрэм алыплъэрэ кы-лыкълэхэм а лэфыгъохэм къа-фамыгъэзэжыэу щытэп. Дэ-гъу общественнэ ыкли со-циальнэ шхәплэхэр тилэхэмэ, цыфым ищыкълэуагъэ шхыныгъо-хэр ахэм ашаупщэрыххэу ра-гъэжыжыэм.

Бэмышлэу Урысые Федераци-ем иправительствэ хэбзэгъуау Институтэу илэм ишлэныгъэлэ-жы шъолпыр зэфэшъхъафхэм уплэкълэхэр ащашлыхэзэ, со-циальнэ шхәплэхэр ащызэхэ-щэжыгъэнымкълэ амалэу ялэхэр зэрагъэшлагъэх. Социальнэ ша-плэхэу еджакълэхэр, клэлэцылкы-лыгъыплэхэм ащалыгъ сабыххэр, сымэдэжхэм ащагъэхъужы-хэрэр зыщышхэхэрэм анэмы-

кълэу зигъот макълэхэм, жъы хъу-гъэхэм, сэкъатныгъэ зилэхэм, нэмыкълэхэми апае ахэр экълэ-лэнхэ социальнэ шхәплэхэри кызызэлыхъыжыхэмэ, тызыхэт охътакълэмкълэ ишъуагъэ инэу къэ-кълэуагъ.

Мы лэфыгъом изэшлэхын те-убытагъэ хэлъэу зыщыфэжы-гъэхэ чылплэхэри щылэх. Гущылэм пае, икыгъэ илъэ-сым «О некоторых вопросах органи-зации гарантированного питания» зы-филорэ шъолпыр ха-бзэр аштагъ. Къа-лэхэу Москварэ Санкт-Петербургрэ цыфыбэ кызыкълэ-лэрэ шхәплэхэр кызызэлыхъы-жы рагъэжыагъ.

Тэрклэ ар щы-сэтэхыплэ хъурэп. Ащ фэдэ къэлэшхэхэм ащыпсэурэ цыф-хэм къалэжырэ ахъщэми, псэ-укълэу ялэми тэ джыри тапэ-чыж. Ау япсауныгъэ кышы-мыкълэным фэшл икълэу мышхэ-рэ цыфхэр, ахъщэ лэпылэгъур зыфимыкълэхэрэ тэри зэрэти-лэхэм пае социальнэ шхәплэ-хэр кызызэлыхъыжыхэмэ, яшъу-гъэ къэкълэуагъэ тэгугъэ.

Федеральнэ гулчэм лэфы-гъом щытегушылэх, депутатхэ-ми ащ кыдызэгъаштэу ахэтыр макълэп. Ау социальнэ шхәплэхэр икълэрыкълэу гъэпсыжыгъэнхэм ахъщабэ ищыкълэу. Шъолпыр бюджетхэм ар кытырагъэкълэ-гъэкълэи зэшлэхынэу щытэп.

Экспертхэм кызызэралорэмкълэ, социальнэ шхәплэхэм якызызэ-лын пэлъагъэхъащт мылкъур фе-деральнэ бюджетым кыха-гъэкълэныкълэ хъун. Шъолпырхэм

яамалхэмкълэ лэфыр агъэцэкълэу унашэ ашлыни альэкълэщт.

Социальнэ шхәплэхэр кы-зызэлыхъыжыкълэ, шхыныгъо-хэр кыдызэгъэкълэхэрэмкълэ ар фэдэ хъуцт, япродукции щыщ шхәплэхэм аращэзэ ашлыщт. Чыгулэжыхэм къагъэкълэу хэ-тэрыкълэхэри пхъэшъхъэ-мышъхъэ-

хэри алахыщтых, бэрэ шамы-гъэлыхэу шхыныгъохэр аупщэ-рыхырэ шхынхэм ахалъхъа-щтых. А пстэур гъэцэкълэуагъым фэшл къэралыгъо заказхэм афэгъэхыгъэ хабзэу щылэхэ-ми зэхъоклыныгъэхэр афашын-хэу хъуцт.

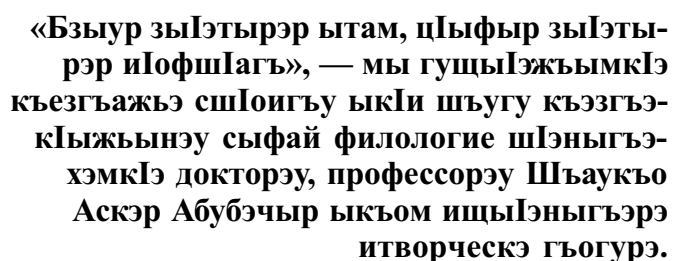
Адыгеим социальнэ шхәплэ-хэр цагъэпсыжынкхэм кыу-лыкълэу зэфэшъхъафхэм къара-уалэхэрэ зэдгъэшлагъэх. Зыз-фэдгъэзэгъэхэм экълэм а лэфы-гъом дырагъаштэ. Джащ фэ-дэу ар зэрэмылоф псынклэри къагурэлэ. лэфыгъом игъэцэкълэ-пэлухъащт ахъщэр федеральнэ гулчэм е шъолпыр бюджетым кыхагъэкълэуагъэ щыт. Шхәплэхэр кызызэлыхъыжыхэмэ, кыулыкълэ-хэр ахэм алыплъэнхэм ыкли шхынэу ащызекълэхэрэм аналэ атырагъэтыным фэхъазырых.

ШЪАУКЪО Аспангуаш.

ФИЛОЛОГИЕ ШИЭНЫГЪЭХЭМКИЭ ДОКТОРЭУ, ПРОФЕССОРЭУ

Шэныгьэлэжьишхуагь,

Шъаукъо Аскэр университетым, республикэм иобщественнэ шыIакIэ чанэу хэлэжъэщтыгъэ: адыгэ филологием икафедрэ ипэцагъ, АКЪУ-м филологие шIэныгъэхэмIэ кандидат диссертациехэр зыщыпхырагъэкIырэ исовет, Адыгэ Республикэм и Президент дэжъ адыгабзэмIэ шыIэ советым ахэтыгъ.

1994-рэ илээсмэ Шъяуко
Аскэр, Даур Хьазрэт, Бырсыр
Батырбий «Адыгабээм итхэны
бээ гуцылалгээ» клэлээджахлохэм
апае кьыдагэклыгы. Гуцылалгэм
джырэ адыггэ литературабээм
илексик ары кьыдэхьаггэр, ау
бэрэ амыггэфедэрэ гуцылэху
художественнэ ыкли сэнэхьат
зэфшэхьафхэм атеггэлсыхьа-
ггэ литературэм кьахафэхэрэм,
тхаклэмклэ анахь зыпкь имы-
уоггэ гуцылэхэм ащышхэм ащ
чыплгэ шагьотыг, ахэр наукам,
гьэсэныггэ, техникэм яхьы-

«Адыгэ литературабзэм кы-
кIугъэ гъогур» зыфилорэр 1994-
рэ илъэсым кыдэкIыгъ. Тхы-
лным пшъэрлыгъу илэр кIэлэ-
гъаджэхэм литературабзэмкIэ
ялэ теоретическэ шзэныгъэм зы-
ригъзушъомбгъуныр ыкIи ащ те-
тэу ахэм ялофшIэн нахъ шуагъэ
кытэу зэхашэнымкIэ амал ху-
ныр ары. АщкIэ авторым лите-
ратурабзэм ехылафгъэу цыIэ
тхылъхэр ыгъэфедэгъэх.

Шаауко Аскер 1983-рз ильэ-
сым «Адыгабзэм иморфологии»
зыфилорэ тхылыр кыдыгъэ-
кыгы. Морфологиэм зэригъашлэ-
рэр, бзэ гушылэхэр лексикэ-
грамматическэ гушылэ купхэу
зэрэщытхэмкӀэ кыызэрэхэгъэ-
щырэ шыкӀлэхэр кыщетых ыкӀи
бзэ гушылэхэм язэгъэшлэн къа-
тегушылэ, гъэцӀкӀэн лӀфшӀлэнхэр
кӀыгъух.

1997-рэ ильэсым «Избранные работы Д.А. Ашхамафа» зыфилорэ тхылъыр Мэрэтыкьо Кыасимэ игусэу кыдагъэкыгыт. Ар шлэныгъэлэжэ цлэрылор кызыхьугъэр ильэсисхьэ зэрэхьурэм фэгъэхыгыт.

2002-рэ ильэсым Шъаукъом (Къэлэшъао А. игъусэу) «Наречие как часть речи в адыгейском языке» зыфилорэ тхылыыр къыдыгъэкълыгъ. loфшлагъэр игъэ-клотыгъэу наречием иморфологическэ ыкъл исинтаксическэ нэшанэхэм къатегушылэ.

Шъаукъо Аскэр аужырэ ил'эсхэм гухэл' бэдэдэ илаг'. Ащ джырэ адыгабзэм грамматикэ изэхэгъэуцон ишыпкызу л'оф дишлэщтыгъэ. Сыда плэмэ «Джырэ адыгабз» зыфилорэм адыгэ бзэшлэныгъэм илахь пстэуми: лексикэм, фонетикэм, морфологиэм, синтаксисым яхыплэгъэ научнэ шлэныгъэхэмкIэ клэлэагъаджэ хуыцт студентхэр уIэшыгъэнхэр ыкIа шлэныгъэхэр егъэджэным шагъэфедэжынхэ ал'экIыным фэгъэсгъэнхэр ары. Ау игухэл'хэр ик'оу кыдэхуыгъэхэп. Зыуж ил'эс пч'агъэрэ итыгъэ грамматикэм иапэрэ тхылъэу «Джырэ адыгабз» зыфилорэр ыгъэхъазырынэу иг'о ифаг', ау шлэныгъэлэжым тхыл'хэр кыдэ-кIыгъэу кыльлэгъужыгъэп.

«Джырэ адыгабзэр» 2009-рэ илхэсым Мыекъуапэ кышыда кыгъ. Мыш игъэклотыгъэу кышытыгъэх джырэ адыгабзэм итеорие илофыгъо шхьалхэхэр, литературабзэр, ащ инэшанэхэр, игъунапкъэхэр, адыгэ тхыбзмэрэ литературабзмэрэ ягъапсын кырыкълугъэр, лексикологием, адыгабзэм илексикэ-семантикэ гъэпсыклэ, адыгэбзэ лексикэм исистемэ иччылкэ-

Литературабзэм икъэухъумэн фэлэжъагъ

Шъаукъо Аскэр гъэтхапэм и 5-м 1935-рэ илъэсым къуаджжэу Хъатыгъужыккыуае кышыщыгъ. Дэгъоу зышлэщтыгъэхэм ккыуа-лощт ар цыф ккызыркылоу зэрэ шымытыгъэр. Ащ лъапсэ иагъ. сыда плэм исабыигъо зытефагъэр ящэкырэ илъэс фыртынэхэр ары. Илъэсищ нахь ымыныбжьэу ятэу Абубэчыр «лъэпккым ипыиклэ» агъэпкъауи агъэ-тысыгагъ. «Клэлэцыкылу ылыгъ-плэм сыккычлагъэкыгъагъ, ком-сомолим сыхамыгъэхъанэу быр-сыр ккысашыллэгъагъ. Институ-ты сызычлэхэм, къэтхакохэмэ слоти, ренэу сыгу цапэклэ слыгыщтыгъ. А зепстэуми клэлэ-цыкылу психологиер зещагъакъо, зэкклэулагъэу уагъэпсэу, ыужкки ахэр уишэн-гъэпсаклэ лъэужжэ ккхъэнэхыхь», — ылощтыгъ ащ. Ау сьд фэдизэу иклэлэцыкылуго илъэхсхэр ккыныгъэхэми, еджа-плэр ккызеухым ыуж Адыгэ клэ-лэгэгъджэ институтым филоло-гиемклэ ифакультет 1956-рэ илъэсым члэхыи ккыуыхыгъ.

Шъаукъо Аскэр илофшэн гогу а ильэс дэдэм редакциеу «Социалистическэ Адыгеим» шырегажъэ. Апэ корректорэу, етланэ зэдзэклакюу лоф ешлэ. Шэныгъэлэжымь ыгу къэкълъыштыгъ: «Апэ ревизионнэ корректорэу, етланэ зэдзэклакюу гъэзетым ильэсищэ лоф шысшлагъ. Аспирантэум сьчлэхъанэу исымыхуэхэгъагъэмэ, гъэзет лофым нэмыкл сыпымышъанэу ары сыгу хэлъыгъэр. Сэ къызгурылуагъэр зы, а ильэсищым сишэныгъэ чыплэ ин дэдэ гъэзетым зырэщиубытыгъэр ары. Адыгэбзэ тхаклэм шыклагъэу илэхэм, адыгэ жабзэм ыкли зэдзэклыным ялофыгъоухэм ин дэдэу редакцием уащылöклэ, ахэм язэшöхыкъл хушчт гуппысэмэ уахашчэ. Арышъ, сиякълшэныгъэ хэхъонымкли адыгэ лофыгъоухэм апысшагъэ сыхъунымкли редакциер ары егъэжэл-плэ-хэсшплэ сфэхыгъэр».

Ащ бжж Адыгэ шэныгыгэу-шэ-
тыплэ институтым бзэмклэ иот-
дел ипашэу Шьаукьом Иоф
ышлагъ. 1960-рэ илъэсым кы-
щегъэжыгагъу 1963-рэ илъэс-
ым нэс СССР-м шэныгыгэмклэ и
Академие бзэшэныгыгэхэмклэ и

Институт аспирантурэу Москва дэтым шеджэ. 1963-рэ ильэ-сым кыщегэжыагыэу игъашлэ зыщухыгыэ мафэхэм нэс Адыгэ къэралыгьо университетым ас-сисентым шыублагъэу профес-сорыцлэр илэу лэф щиллагъ.

Шъауко Аскэр иапэрэ на-
учнэ юфшлагьэ зыфэгъэхьыгэр
адыгэ глаголым инаклонение-
хэр ары. Ащ 1967-рэ илъэсым
«Категория наклонения в ады-
гейском языке» зыфиорэ кан-
дидат диссертациер СССР-м шэ-
ныгъэхэмкӀэ и Академии бзэ-
шӀэныгъэхэмкӀэ и Институт зы-
пхырегъӀы.

1990-рэ илъэсым «Основы адыгейской лексикографии» зыфилорэ лофшагъэмкӀэ идокторскэ диссертацие шыпхыригъэ-кӀыгъ СССР-м шӀэныгъэхэмкӀэ и Академие бзӀшӀэныгъэхэмкӀэ и Институт. Диссертацие-м Москва, Напшык, Черкесск, Карачаевскэ, Сыхъум ащыз-лашӀэрэ шӀэныгъэлэжъхэм осэ ин кыратыгъ.

Шьяукэо Аскэр 1969-рэ ильэ-
сым доцентыцлэр, 1992-эм про-
фессорыцлэр кыфагъэшыошагъ.
Ар мыпшыжьыу гъэсэнгыгъэм
ихъэс ильэс 50-м ехьурэ щы-
лэжьагъ. Адыгабэсн изэгъэшэн,
иушэтын зыпылгъ уахътэм кы-
клоцл юфшлэгъи 100-м еху кы-
хиутыгъ. Иберэ-кавказыбзэхэм
язэгъэшэнкнэ зэхашэрэ шлэны-
хэ конференцияхэм шлэныгъэ-
лэжьыб чанэу ахэлэжьэштыгъэ.

1992-рз ильэсын кыдыгъэ-
жыгъэу 1997-рэ илъэсым нэс
Адигъ къэралыгъо университет-
ным иадэгъ кафедрэ ипашэу
щытыгъ. Университетым лоф зы-
щишлэрэ илъэххэм къаклоцI кав-
казоведением, адыгабзэм ита-
рихь, джырэ адыгабзэм яхы-
лэгъэ хэмыгъэ курсхэм къаджа-
щтыгъ. Адигъ бзэшлэныгъэм
аныхь мэхъанэ зиӕ илофыгъохэм
яхыылэгъэ хэмыгъэ курсхэр зы-
хищэшттыгъэх.

Шъауко Аскэр адыгэ бзэ-шэныгэм и Гупчэ ипашэу лоф ышлагъ. Зэхигъэуцогъэ планым тетэу мыщ фэдэ лофшлагъэхэр кыдыдигэкыгыгъэх: «Наречие как часть речи в адыгейском языке» (гъусэ илэу), «Лингвэ-методикэ терминхэм явыс-

адыгэ ыкӀи яадыгэ-урыс гушы-
лапъ» (гусэхэр илэхэу), «лоф-
шэнхэмрэ диктантхэмрэ ясбор-
ник» (гусэхэр илэхэу), «Зы
дискуссие ехыылапъ», «Джы-
рэ адыгабз», зыфилохэрэр, адыгэ
факультетым, гурыт еджаплэм
япрограммэхэр.

Шъаукъо Аскэр инаучнэ йофшэнхэм бзэм ильэныкыуабэ кыаубыты. Ащ йофшлагэхэр лексикологием, фразеологием, терминологием, морфологием, морфемикаем, гушылэгъэсынэм, синтаксисым, стилистикэм, орфографием, литературабзэм язэхэмыфыгъэ йофыгъохэм кыате-гушылэх. Адыгэ лексикографием итеорие кыызэригъэнэфэгъэм да-клоу адыгэ бзэшлэгъым илэхэ зэфэшхьафхэм якыызэхэфын игъэкълотыгъэу хэлэжыагъ. Адыгэ лексикологием иуцун Шъаукъо Аскэр ытхыгъэхэм чыплэ гъэнэ-фагъэ щаубыты. Ащ йофшлагъэхэу «Адыгэ лексикографием ыльапс», «Адыгабзэм илексикэрэ ифразеологиерэ», «Адыгэ литературабзэм кыыклугъэ гъо-гу» зыфилохэрэми, нэмыкълэми адыгэ лексикологием ильэныкы зэфэшхьафхэм якыызэхэфын игъэкълотыгъэу кыащылэгъуагъ. Бзэ материал баим кыпкыры-рыкыизэ авторым кыыгъэунафырэ лексикологие йофыгъохэм мыхэр ащышых: диалект лексикэр, интердиалект шъуашэхэр, вариант гушылэхэр, нэмыкылбзэ гушылэхэр, терминологие лексикэр, гушылэ зэхэлхэм ягъуна-пкъэ икыэгъэнэфэн, мэхъэнэбэ гушылэхэр, омонимхэр, синоним-хэр гушылэлъэ лъапкъэ зэфэшхьафхэм кыызэрашбыгъэлъэгъон фаер, нэмыкълэхэри.

Шъаукъо Аскэр гушылэлъэ
лъэккь зэфэшхьафхэм язэхэ-
гъуэцонкIэ ыкли редактировать

лэгээ терминхэр, жыы хьугээ гушылэхэр, нэмыклэхэри ары. Гушылальэм гушылэ мин 12 фэдиз кьыдэхьагь, ахэр ударени-емкли ушъошыгьэх.

2002-рэ илгээсэм «Лингвометодикэ терминхэм яурыс-адыгэ гуцылалъ ыки Лингвометодикэ терминхэм яадыгэ-урыс гуцылалъ» зыфилорэр Шьауэко Аскэр Мэрэтыкыо Кыасимэрэ Шьхьэлэхьо Римэрэ игьусэхэу кыдыгъэкыгъ. Мы гуцылалъэр латхитлоу зэхэт. Апэрэм урыс терминхэр адыгабзэккэ, ятоунэрэм адыгэ терминхэр урысыбзэккэ шыцэрабзэккы. Ащ урысыбзэмккэ термин 1256-рэ ыки адыгабзэккэ 1200-рэ кыдыдхьагъэх.

1975-р илээсым гушылэ мин 20 фэдиз зэхэзыубытэрэ «Адыгэ-урыс гушылалэр» Шьаукьо Аскэр иредакциеклэ кыдэклыг (зэхэзгьэуцагьэхэр. Зеклогьу Уцужыкьу, Мухамджэнэ Юныс, Мэрэтыкьо Къасим, Одэждэкьо Хьаджымэт, Тхьаркьохьо Юныс, Хьагундакьо Тэмар). Мы гушылалээм адыгабэмм иллексикэ ибаныгьэ кыгьгьэлъэгьо кьодьерэп, ар адыгэ бзэшлэныгьэм ихэхьоныгьэ диштэу гушылэхэмрэ фразеологиемрэ орфографиемкли, грамматикэмкли аперэу нахь тэрээзу ыкли нахь коуо кызызэхэфгыгьэ научнэ лэпылэгьо алытэ. Гушылалэр цыф жьугьэхэм агьэфедэным тегьэпсыхьаг, тхаклохэми, научнэ лэфышлэхэми, журналистхэми, зэдзэ-клялохэми, клэлэгьаджэхэми зэфэдэу ар ящыклагь.

Стилистикэ шапхъэхэу адыга-
бзэм илэхэр зэрэбгъэфедэшт
шыклэхэм кышытегушылэ Шъа-
укъо Аскэр (Клубэ Б. игъусэу)
«Адыгабзэм истилистик» зы-

к|эл|э|ег|э|д|ж|э ш|ъ|ы|п|к|ъ|а|г|, ц|ы|ф|ы|г|ъ|э и|н х|э|л|ъ|ы|г|

Адыгэ филологиемрэ культуэмрэ яфакультет икӀэлэегъадж, филологие шӀэныгъэхэмкӀэ кандидат, доцент.

Гьэтханэм и 8-р — бзыльфыхгэхэм я Дунэе маф

Уисурэт, си Нан

Лирическэ эссе

Уисурэт сэрклэ —

гу лэшлэгъэ тхыпхэ джы.

О унитлу нэ минхэм ядэхэ-клэу мы дунаир сфагъэблагъ, си Нан! Сшлэщтыгъэп сэри цыфыбэ пчъагъэм о унитлу кыи-эрасфыхэнэфыкыштыгъэр, си Нан! Сисабый акыылкэ о ппсэ кьуапэ сыридэч цыклым гу лыстахэщтыгъэп. Тхэм кыи-хильхэгъэ тхыпхэ гъэчыныр шэны сфэхъугъэу, сисабыйгъэ дэдэ емылтыгъэу, сигъатхэу, зэпыуи, зэпычи симылэу о унитлу янэфыпс, язэфагъэ, яфэбэгъэ лъэш, яшэбэгъэ мыу-хыж, яхьалэлыгъэ згъэунэфымэ сшлоигъоу, гуклэ сурэттхыпхэ сшы зэхъум. Гу лыстэщтыгъэп ащ дэжым мы дунаишхор зэклэ тхыпхэ-сыпхэ заклэу зэрэ-зэхэлъымы. Чыгы, мэзи, кьуш-хы, псыхуи, мази, тыгы, чэчи, мафи, ошъогу кьаргъуи, жьогъо джэгуи, чы бзыгъэ жьуагы, бзыу оредди, гъэшлэ гушлогъуаби апэсшын симышлэу, о зыр ары, си Нан, сэрклэ дунай иныгъэр. Уилуплэ рэхъат, плупэ фэбэ лашлу, плитлу яшэбагъэ, пккл игупсэфыгъэ — джэнэтыплагъ. Усымылэгъумэ сыплъызэу, ушымылэмэ сыгупсэфынчэу, зыкли сынэ птезыштыгъэп. Узызгъотыжэу плагл сыкыи-зифэжырэм сыщыклэгъэнчъагъ. Сырэхъатыжыштыгъ, сыкьэчэ-фыжыштыгъ, зэклэ сифэны-кьогъагъэр згъотыжыгъэу.

Си Нан! О унитлу мы дунаишхор кызысхэжэу зырыслэгъуагъэри, сызгъэгъо-загъэри. Уигушылэ лашлу, уило-

тэжъ кьэбар зэфэхъафхэр, пшысэхэр, тхыдэхэр, таурых-хэр — о птешлыкыгъэ заклэхэу хьалэмэт-хырахышэ дэдэх. Шэфыбэ пчъагъэу ахэлымкэ укыиздэгъуащэу, цыфышлу сы-хъуным уклэхъопсэу, сыдигъуи уахтэ о кыисфыхэпхыштыгъ, о кыизыбгъаклэзэ, сэ бэ кыис-хэплъхыгъэр. Силъэгъожыеу, гъогушхо-гъогууанэм, оры си Нан, слагэ лэмычлэм пытэу члэ-кьуадэу, ылыгъэу сэ сытезы-щагъэр. Рэхъатыплэ, зэгъокыпэ такыкхэм, гумэкъэ гохъ дэ-дэу, уиорэд дахэхэу унэр зы-ушэщтыгъэхэри стхьаклэмэ джыри итых. Ахэр клэслыкыхэ зыхъуклэ, о санэлу уклэт, огушло, угушлбзыоу укыисфэраз. Сэ-ри джы бэрэ сэгъэшлэгъожыи, си Нан, сынэ клэпхэгъэми цы-фыбэ миным о зыр уахэсымы-гъэклэуагъэу укыизэрэхэзгъэщы-жыштыгъэр. Сэрклэ о пстэуи уаных лэплагъ, иныгъ, дэхагъ, шэнышлуагъ, цыфышлугъ.

Уисурэт гуклэ сэшлы, си Нан. Мэлэичэу, тэмэпкь фы-жэу, гур мэшлуагъэу, нэфы бзыеу; нэгуйхыгъэу, нэгупц дахэу; шъхъацы кыхъэр пы-тэу благъэу, нэ нэгуйтлур жьогъо шлэтэу... лэ фы-житлур шъабэу, фабэу. Ппсэ кыитлуплхыгъэу о кьэп-хыгъ, кыитхэплхыгъэр о — цыфыгъ.

Нышор — шъоуба! Укыи-таоуи кыхыкыгъ, ау узыгъэп, укыитфэгъубжэуи хъугъэ, гъэса-гъэ тыхъумэ пшлоигъоу, ау ты-гъыринагъэп. Ппсэ кыитлуплхыгъэу уильфыгъэхэм зитчыгъ. Тэ зы-

кьэтлатыштыгъ, о пшъхъац на-лэхэм мафэ кьэс ос сэхъ атыришлагъэу, фыжыр ахи-дзэщтыгъ. Шъхъац фыжыбзэ зэголпэкыкыгъэ клэутлэрэхъа-гъэм нэплъэгъу зэлухыгъэ хьа-лэлыр нэфыбзэу кыххедзы... Ары. Джы сшышт уисурэт, си Нан, акыыл чъэпхыгъэрэ гу лорышлэрэклэ. Мары гушлуагъор кыиотэкъохы, пхъорэльф цы-кьлхэм уахэс, сэри сыкып-

гъундж, дунэе лъапл, кьары-щырэр бэдэд...

Гупшысэ самэхэм псыор-хэу сызэрэхъэ. Сшлэщтыгъэп уахтэр арэу гузэжъопх ехы-жыагъэми, сшлэщтыгъэп сиса-быйгъом шылэныгъэм хэль-хэ-сыри; маклэп гу зылысымы-тэщтыгъэр — пклэшэхэр зэрэ-тэкъожыи, ны-тыхэр зэрэчлэ-тыни. Ау семызэщэу сыдигъуи зы сурэт сшыштыгъэ, о уису-

шъхъащыт, зы чыгышлу бы-рабэу тыкхэплагъо. Нымрэ тым-рэ лъэпсэшлу тфэхъухэу, тэ, шъуильфыгъэхэми, а зы лъа-псэм тырикьутамэу зитчыгъ — лъэклуатэ шылэныгъэр. Оры, си Нан, уинасып зэрэшхэ-лэагъэм уигъэразэу убжышлу — уголу, ушыкьлэшлу — сэшлы уисурэт тхыпхэ зэрэсплэклэу. О унитлу сэрклэ — дунэе

рэт, си Нан. Сурэттхыпхэу зыплэплагъэ симышлэрэр гуклэ зэзгъэулу зэхъум, ащ имэхъа-нэ е илэшыгъэ зэхэсфыным сынэсыгъагъэп. Ау сызэрэщытэу гу лэшлагъэмкэ сыпклэгъагъ. Зэпымыоу схьэтэщтыгъэр о уитепллэ-шъуаш, оры, си Нан. О унитлу, дэнэгъо шъхъац кы-хэу ныбжи шъхъатехъом кы-члэмыштыгъэр, уинэгъуф зэхэхы-

гъэ голу, ошъогу кьаргъоу, ни-тлум яшэфэу, нэшхъэй чы-жэр зыщыгъэбыллыгъэр, пэ кьешлыхыгъэр, лупшлэ убэрэ-пшыгъэ зэлугъэплагъэр, плэхэу зишэбагъэ, зифэбагъэ хэти хэ-кьоклэнэу шымытыгъэхэр, умэ-кьэ лъэкыхъэгъэ дах, пкыи ищыгъэу, пчэнэ псыгъор зыкли зыхэмыкьоклагъэр, шъхэлъы-тэжыныгъэ мыухыжыр. А пстэ-ури сэ сабыим сфэшлыныгъа, ау сыгоу сыдигъуи кыиосэи-гъагъэм а зэклэ кыххэхъагъ, щыщ хъугъэ. Сыкыпхэкыгъэба, лъфыгъэ клэсэ цыкьлоу сыуигъу-сагъ. Оры схэзгъахъоу сыгу зылыгыгъэр, оры сиплэплагъэр, сызылэтыштыгъэр, оры гъэшлэн кьуачлэр кыисхэзыл-хыагъэр, си Нан, джы сэшлэ.

Упхэшалэу кыиыхэклэщты-гъэ уахтэхэри кьэсэшлэжыи, си Нан, ау цыфы тыхъумэ пшлоигъоу тызэрэбгъасэщтыгъэр кыизгурэлэ. Джы гу чъэпхы-гъэ, шъхъэ уцугъэклэ кыисэдэ-жыи, усабийзэ ул узымэ е угымэ зэрэнахышлур, уныбжы икьугъэу лэнтэгъум уецэкъэ-жыным нахыи. Ау о пылу-хъанчэу уцлыф зэгъэзэфэгъэ дэдагъ сыдрэ лъэныкьокли, си Нан. Укыаигъэ стырыгъэп, уды-сыгъэп, укьэрэбгъэ пцлыусы-гъэп — узэфагъ ыкли укьэ-бзагъ, узэдиштэ-зэгъэзэфэгъэ шыкьлэшлуагъ. **Уильфыгъэхэм зэкьлэми зэфэдэу (сэри са-щыщэу) ппсэ кыитлуплхыгъ.** Гъэпсыкли, шыкли, хабзи-бзыпхыи, гъэсэклэ шапхыи, акыыл-кьулаи кыитхэплхы-гъэр тфэкъу ыкли кыитлэ-жыи. **Тхылъ горэм итэп ныла ны шлулэгъум, ны быдзы-щэм, ны гуклэгъум апэлъэ-шын гори. Арышъ, си Нан, тэрклэ о ппсэ ялый, уцлы-фышлу, шлу лъагъоу тфыхэп-хыгъэм тырыкьокьт.**

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

МЭЩБЭШЛЭ Исхъакъ

Ным фэклэ

Мафэ кьэси укьэпллэ шъхъайклэ Тян, джыри уадэжъ сыкьэжыагъэп. Чылэ гъогум сыкьытемыхъаклэ Сянэ дахэ зыкли сщыгъупшагъэп.

Шъэожыер кьачэу о зыпллэгъурэм Гъэгъушлуапклэм джыбэм ушылхэу, Сэлам тхылъыр гужоу кыиыхэкьлрэм лэджи кыисщышлыгъэу о кыипщэхъу.

Клэлэ мыгъор щылэп, щылэп олошъ, Плу псылушъом ренэу фэгъэзагъ. Гумэкл машлор пкышшо цызэрэклэу, Ащ слэшхыитлуклэ усхыи ухэздзагъ.

Хэлъэп, хэлъэп ащ илажъэ, Сикъэмыкьло шъузыми темыльх. Неп-неушыр сэры зигъогу лъащэр, Игонахыи лэхьклэ ухэмыхъ.

Ахэми ало, шыпкьэр плотмэ, Тагъашлуи бэрэ кыххэкы... Ау зыгорэклэ нэмыпллэ кыуахмэ, Сэшлэ, тян, ищыклагъэр зэклэ.

Сыдэу тшына, ным нахыпэ юфыр Къатштэ зыхъурэм тэри тэгъэшлагъо, Тянэмэ адэжыи, чылэм тэ тэклофэ Анэклэ зэлъагъэ тлэгъоу хэтэгъахъо.

Ллэшлэгъу лъэшэу непэ тызыхэтым Шылыч тамэр шъукомэ кьаритыгъ, Загъори шъуагъэу шъукохэр кьэти, Фабэр ахэжыугащэу шъуратыгъ.

БЭРЭТЭРЭ Хьамид

***

Сыдэу сшлодаха сэ ны ныбжыкьлэр! Гуклэгъоу хэлъым сиумэхыгъ.

Гуфэбэ лэшлур,
Гушло хэмыкьлр
Ынитлу яшъабэ сэ хэсшыкыгъ.
Сеплымэ, янэу непэ нэнэжыи
Ыбгъэ зыкьидзэу,
Джарэу сабий,
Ауми ежъ зянэр фаеу ерэшли,
Гъашлэр фитынэу,
Джарэу фэхый.

Бэрэ урамхэм сачырехыплэ:
Ильфыгъэ цыкьлур ным зыдылыгъ,
Илэгъу пшъашъэм,
Ежъ кыпымылпэу,
Пчыхъэпэ джэгум зыригъэхыгъ.
Игъусэ клалэм ипсэлъэ чэфым
Псыолъэ макъэу пшъашъэр кьегъэщх, —
Сэ ны ныбжыкьлэм игушло нэфыр,
Ынитлу яшэфыр —
Сигъэтхэ ошх...

Джыри сабийба —
Жыыбгъэр зэриплэу
Гуклэ кьешлэным, сэшлэ, клэхъопс,
Загъори, лъфыгъэр бгъэм рифызыплэу,
Кыизамыплэгъурэм зегъэчэрэз...
Аузэ урамым пчыхъэр щэлэсэ,
Жыыбгъэр кыкьлэпщэу чэщыр рэхъат,
Чыиэм илэшлур зэ кыххэпазэ,
Сабый жыкьащэм зэ кьегъэлъат,

Сыдэу сшлодаха сэ ны ныбжыкьлэр!
Ильэс тлоклим мор нэмысыгъ,
Гуфэбэ лэшлур,
Гушло хэмыкьлр
Ынитлу яшъабэ сэ хэсшыкыгъ.
Сеплымэ, янэу непэ нэнэжыи
Ыбгъэ зыкьидзэу,
Джарэу сабий,
Ауми ежъ зянэр фаеу ерэшли,
Гъашлэр фитынэу,
Джарэу фэхый.

КЪЭЗЭНЭ Юсыф

Гьэтхэ мэфэкл

Мары кьокыплэр кьэнэфы,
Дунаир ащ кьегъэнэфы.
Тыгъэр мытхытхъэу кыкьокыи,
Нэнэжыи сэ сыпэгъокыи!

Гуахыи гьэтхэлэ мазэхэр,
Къахыи мэфэкли мафэхэр.
Бзылфыгъэхэм непэ ямаф
Нэнэжыи, сянэ тимаф.

Апэ нэнэжъ кьэгагъэхэр
Сэ лъэшэу згъэгъушлоу фэсхышты.
Адрэ кьэгъэгъэ лэрамыр
Сянэу сигупсэм естышты.

Къабзэх гьэтхэлэ мазэхэр.
Къахыи мэфэкли мафэхэр.
Бзылфыгъэу дунаим тетхэм
Ярэ! мэфэкли мафэхэр!

МЭФЭКІ МЭФЭЗЭХАХЬ

Усакъоу, журналистэу, Советскэ Союзым и Лыхъужьэу Андырхъое Хъусен Боржъыкър шыагъэмэ, гъэтхакъэм и 2-м ыныбжъ илъэс 95-рэ хъуштыгъэ. Илъэс 21-рэ кыгъэ-шлагъэр.

зэхакъэм кырагъэблэгъагъ ыкӀи кышчыгушыагъ АР-мкӀэ фондэу «ТекӀоныгъ» зыфилоу Хъу. Андырхъуае ыцӀэкӀэ шытым итхьаматэу Чыназыр Аслъан Исмахылэ ыкър. Хэти сьиди зэрэшымыгъупшагъэр, Хэгъэгу зэошхор лыпсыкӀэ зэрэгъэшъо-кыгъагъэр, советскэ дзэкӀолӀхэм апсэ атызэ, Хъусен ахэм зэу ащыщэу, Хэгъэгушхоу — СССР-щтыгъэр кызызраухъумагъэр

хъое Хъусен иусэ, игушылэ ячаныгъэ фэдэ къабзэу, лыгъэшхо кызызэрэхэфагъэр ыкӀи зэрэзэрихъагъэр джырэ мафэхэм шысэ тфэхъун фае ылауагъ. Хъусен фашистхъу кыкӀуатэхэрэм акӀылу зыкызызеришыгъэр агу кыгъэкӀыжыгъэ, уихэгъэгу, уичыгу, уигупсэхэр, ныбджэгъухэр уафэсакъэу шлу плэгъунхэ зэрэфаехэр кылуагъ ыкӀи ежъхэми шэн дэгъухэр зыхалъхъанэу къяджагъ.

Мэфэкі мэфэзэхакъэр зэо ордэхэм лъагъэкӀотагъ. ИскусствэхэмкӀэ республикӀэ колледжэу

У. Тхабысымым ыцӀэ зы хъырым иорэдэлэ от-деление щеджэу Сергей Трутневым гъэпсыкӀа-шлоу «Последний бой» зыфи-лорэ ордэдыр кызызерила-гъэм ыкӀи мы еджа-плэм ия 3-

фильмэм кышчырилотыкӀыгъ. Ащ ихъатыркӀэ, улӀэными лыгъэ зерищыкӀагъэр кӀигъэтхыгъ.

Лыхъужьхэр зэрэмылӀэхэрэр, ахэр ныбжырэу лъэпкъым ишлӀжъ кызызэрэханэхэрэр кы-хэщэу гъэпсыгъагъэ Адыгэ кӀэ-лӀэгъэджэ колледжэу Андырхъуае ыцӀэ зыхъырым зыкы-шын-кылотыкӀыныу «Сэ къэс-лошт ордэ зэпысымыгъэу» («Я песню свою до конца допою») ылоу къагъэхъазыры-гъэр. Ар зэрэщыгъ колледжым щеджэхэрэ пшъэшъэ зэкӀэуп-кӀэгъэ лупкӀэхэу Жакот Юли-ерэ Кайзер Юлиарэ. Ахэм зэ-гъэзэфэгъэу, зэкӀэлъыкӀоу Хъу-сен икхъэуцӀэ, иеджэкӀагъэр, усэныр кызызэрэфӀкӀуагъэр, янэ-ятэхэм фышчытыкӀэу афыри-ла-гъэр, педучилищым зэрэще-джагъэр, литературэр лъэшэу зэрикӀэсагъэр, лыхъужьныгъэу зэрихъагъэр игъорыгъоу къало-тагъ. Зэпагъодзызэ Андырхъое Хъусен ипатриотическэ усэхэм къяджагъэх Мальвина Соловье-вар, Анна Арабача, Алина Ог-лы, Лышэ Анисэт, Виктория Дубаковар, Симболэт Аминэт, ахэм анэмыкӀхэри.

МэфэкӀыр гъэсептхыдэ хэп-хэу, лыгъэм, цыфыгъэм уфи-лоу дахэу кӀуагъэ. Ащ ежъ ныбжыкӀэхэр ашхъэкӀэ зэрэ-хэлэжъагъэхэр ары анахь шлу-агъэу хэлъыр, имэхъанэ къэзылэ-тыгъэр. Еджэплэ зэфэшъаф-хэм ащеджэхэми мы такыкхэм агу ахэм зэо илъэс фыртынэхэм яджэрпэдджэ зэфэдэу ащызэ-пӀэкӀэкӀыгъ, аузэ яакъыли, ягу-лыты къэушчытхы. Ау ныбжы ащ фэдэ тхъамыкӀагъэ кыт-фэмыкӀожьынкӀэ тельэлу.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Сурэтхэр Ішъынэ Аслъан ты-рихыгъэх.

Хъусенэ непи псаумэ анахь псау

Хэгъэгу зэошхом зылухъагъэр мэфэ 41-рэ нахь зэкӀэмкӀи мы-хъугъэу, Шэуджэн районым ит къуаджэу Хъакурынэхъаблэ, мѧ-къумэщышлэ-лѧжъэкӀо унагъо шаплугъэ Хъусен пый бзаджѧм изакъоу (къызаухъурѧгъэхэ уж) пѧшлукӀозэ езуагъ. Псѧемы-блѧжъэу Хэгъэгур кылухъумагъ, ыпсѧ фитыгъ. Лыгъэ инѧу зѧ-рихъагъѧм кыкӀэкӀуагъ щытхъу-цӀэ лъагъу зыщымылѧжъ уж кы-фагъэшъошагъэри.

Гъэтхакъэм и 4-м, 2015-рэ илъѧсым лыгъѧм, цыфыгъѧм, псѧемыблѧжъныгъѧм афѧгъѧ-хыгъѧ мѧфѧзэхакъѧ АР-м и Лъѧпкъ тхылѧеджѧплѧ Андыр-хъое Хъусен ыцӀэкӀэ щызѧха-щѧгъагъ.

«Считайте меня живым» ащ зѧреджагъэхэр. Хъусен игъѧшлѧ кӀѧкӀ зыфѧдагъэр, кӀѧ-лакӀѧм ихѧгъѧгу шлулѧгъу зѧрѧ-лъѧшыгъэр кыырилотыкӀѧу ар гъѧпсыгъагъѧ. Іофтхъабзѧм игъѧ-хъазырын-зѧхѧщѧн фѧгъѧзѧгъѧ-

гъѧу, тхылѧеджѧплѧм іофышлѧу Кучмѧз Аминѧт кызызѧриорѧм-кӀѧ, «ТекӀоныгъэшхор кызыда-хыгъэр илъѧс 70-рѧ жъоныгъуа-кӀѧм мѧхъу. Заор — кыин, заор — лыпсы. Ащ имашлѧ хѧтыгъѧ цыф минишъѧ пчѧагъѧхѧм, хѧ-кӀодагъѧхѧу къѧзымыгъѧзѧжы-гъѧхѧм, лыгъѧшхо щызѧзыхъѧ-гъѧхѧм, сѧкъѧтныгъѧ зилѧу кы-хѧкӀыжыгъѧхѧм, зѧокӀыбым щы-лѧхѧу фронтым пѧлутыгъѧхѧм яшлушлѧ тшлѧн фае, зыщыдгъѧ-гъупшѧ хъуштѧп, непѧрѧ еджа-кӀохѧри, ныбжыкӀѧхѧри, зы-ныбжъ икхъугъэхѧри лыгъѧ-цы-фыгъѧ ялѧу псѧѧунхѧм мы іофы-гъѧр фѧгъѧзѧгъѧ».

Мѧфѧзэхакъѧм хѧлѧжъагъѧх Адыгѧ республикѧ гимназиѧм иапшъѧрѧ классхѧм ащеджѧхѧ-рѧр, искусствѧхѧмкӀѧ республи-кѧ колледжым ыкӀи Адыгѧ кӀѧ-лѧегъѧджѧ колледжѧу Андыр-хъое Хъусен ыцӀэ зыхъырым ястудѧнтхѧр.

Лыхъужьныгъѧм фѧгъѧхыгъѧ

кылуагъ. Хъусен кӀѧлѧкӀѧ дѧда-гъѧми псѧѧмыблѧжъныгъѧшхоу хѧлгыгъѧм щысѧхѧмкӀѧ ар къѧ-щыуцугъ. Адыгѧ унѧгъѧ кызыз-рыкӀѧ шаплугъѧ кӀѧлѧм изѧкӀѧкӀѧ шѧн, илыгъѧ непѧ хѧткӀи щысѧ-техыплѧу ылытагъ. Илъѧситф хъугъѧу зипѧщѧ фондѧу «Те-кӀоныгъ» зыфилорѧм лыхъужьым ыцӀэ зѧрѧфаусыгъэр аукъѧдыѧу зѧрѧщымытыр, дѧѧ-патриотичѧ-скѧ плуныгъэр гъѧлѧжыгъѧным, заом ыкӀи іофшлѧным иветѧ-ранхѧм ифѧшъуашѧ тетѧу аналѧ зѧратырагъѧтырѧм ягугъу кы-шыгъ. Адыгѧ кӀѧлѧкӀѧу Андыр-

рѧ курс щеджѧу Роман Куз-нецовым мѧкъѧ лъѧш гѧхъкӀѧ «Снегири» зыфилорѧр кызыз-рилуагъѧм ыгъѧрѧзѧгъѧхѧу цыф-хѧр іѧгу бѧрѧ афытеуагъѧх.

Видеѧфильмѧу «Помним, гордимся!» зыфилоу Сыджыхъ Хъазрѧтбый зѧавторым ыкӀи зыхѧлажъѧрѧм мѧфѧкӀым кѧ-кӀѧлѧгъѧхѧр еплгыгъѧх. Журна-лист Іѧпѧласѧу Хъазрѧтбый Хѧ-гъѧгу зѧошхом илъѧхъѧн фѧгъѧ-хыгъѧ тхыгъѧбѧ ыкӀи Адыгѧ-имкӀѧ тхылгыбѧ кыдыдгъѧкӀыгъ. Андырхъое Хъусен илыгъѧ гъѧгу зыфѧдагъэр гъѧшлѧгъѧнѧу

Зѧрыгушхѧхѧрѧ бзылѧфгыгъ

Кукѧнѧ (Хъашхъуанѧкъѧ) Зулихъѧ 1922-рѧ илъѧсым къуаджѧу Аскъѧлаѧ кышчыхъугъ. Къѧзышлѧжы-хѧрѧ нѧжъ-Іужъхѧр дахѧкӀѧ кыытегушылѧх, пшъѧ-шъѧжыѧе нѧутхѧу, чѧф зѧпытѧу, зѧхѧщакӀѧу, еджѧ-нымкӀи дѧгъугъѧу къѧло.

Ищылѧныгъѧ гъѧгу урыплѧѧ-ми олѧгъѧу шъыпкъагъѧ іѧу, гу пытагъѧ хѧлѧу, ыныбжъ емы-лгытыгъѧу узылѧпищѧу гушлѧ-бзыѧу, сѧмѧркъѧу жѧбзѧ дахѧ-кӀѧ кыыбдѧгушылѧу зѧрѧщытыр. Зулихъѧ я 4-рѧ классым ыуж Гъѧбѧкъѧуѧе я 5-рѧ классыр кы-щиухыгъ. Аскъѧлаѧ иеджѧплѧ илъѧси 7-рѧ щеджѧнхѧу зашлѧ-жыым ар кылухи, 1938-рѧ илъѧ-сым Мыѧкъѧуапѧ дѧт медицинѧ училищым кӀуагъѧ. Апѧрѧ ушѧ-тыныр зѧритыгъагъэр егъашлѧм щымыгъупшѧнѧу ыгу кынѧжыгъ. Ар геѧѧрафѧер арыгъѧ. Зулихъѧ урысыбзѧм фѧджагъѧу шыты-гъѧп (еджѧплѧм чӀѧлыгъѧп ыкӀи щеджѧщтыгъѧхѧп), СССР-р къѧ-зыгъѧлѧагъѧрѧ картышхом кӀѧ-рытѧу тӀѧкӀурѧ зѧгупшысѧм адыгѧбзѧ къѧбзѧкӀѧ билетым иджѧуап къѧфѧлѧотагъ, комиссиѧ-ѧм хѧсхѧр бѧрѧ зѧдѧгушылагъѧх, адыгѧ бзылѧфгыгъѧу ахѧсыр кѧ-кӀуалли, ышхъѧ іѧ кыыщѧфѧи кы-рилуагъ: «О тѧйдѧ укӀуагъѧми уигъѧгу зѧлухыгъѧщт». Етлѧнѧ къѧнѧфагъ ыбзѧкӀѧ дѧгъу дѧдѧу джѧуап кызызѧритыгъэр.

Училищыр кызыѧеухым Зули-хъѧ Тѧхъутѧмыкѧуѧе дѧт район сымѧдджѧчим агъѧкӀуагъ. Нѧ-ужым инасып кыыкъѧкӀи псѧѧгу зыфѧхъугъэр мы къуаджѧм шыщ Кукѧнѧ Рѧщыд. Бѧ темышлѧу

зѧошхор кызыѧежъѧкӀѧ, апѧрѧмѧ ащыщѧу пыйм пѧуцужъырѧмѧ ясатыр Рѧщыдѧ хѧуцѧ. Зулихъѧ иапѧрѧ сабыѧеу кыыфѧхъѧнѧу щытыгъэр шѧкӀѧдыжыѧ.

1943-рѧ илъѧсым, мѧлылѧфѧ-гъѧм икыи хѧгъѧм ежъ Зулихъѧи заом макӀѧ. Транспорт-агъѧкощы-рѧ шѧѧф госпиталѧу N 52-м іоф щышлѧнѧу рѧгъѧжъѧ. Госпи-талым рѧнѧу улагъэр зѧрѧчѧфѧу чӀѧлыщтыгъ. Фронтым ыуж ит-хѧу Ростов, Мѧлитѧполь, Сим-ферѧполь, Закарпатъѧр ахѧм къѧкӀуагъѧхѧ.

— ДзѧкӀѧлӀ улагъѧу кыычѧфѧ-рѧмѧ амалѧу тѧлѧмкӀѧ тѧлѧзѧ-щтыгъѧ. Польшѧр зѧтынѧкӀи Чѧ-хѧсловѧкиѧм тѧзѧхъѧхѧм къѧлѧу Поддубицѧ тыкышчыуцугъ. Тѧгос-питаль пѧмычыжъѧу тѧѧу зѧтет сымѧджѧщѧу шытым зѧрѧчѧфѧу нѧмыц улагъѧхѧр чӀѧлыгъѧх. Ахѧр гум кыыранѧхи фашистхѧм кӀѧтхъужыгъѧгъ. Нѧмыц дзѧ-кӀѧлӀ 270-рѧ фѧдизмѧ угу ямы-гъѧнѧу щытыгъѧп, ау тѧызѧрѧдѧ-зѧкӀѧощтыр тшлѧщтыгъѧп. Етлѧнѧ унашъѧу къѧкӀуагъѧм тетѧу тѧ-лѧзѧгъ, — къѧлуѧтѧ Зулихъѧ.

Польшѧм итыгъѧ концлагѧрѧу «Освенцим» джы кыызнѧсыгъѧм Зулихъѧ ыгу икылѧрѧп. Игугъу кыышлѧи зыхъукӀѧ нѧкум нѧп-сыр къѧчѧѧ.

— «Освенцим» зыцӀѧ лагѧ-

рѧу советскѧ гъѧрхѧр зыщѧлы-гыгъѧм щытагъѧлѧгъѧу гъѧр зѧ-рѧтхъѧмыкӀѧгъѧгъѧгъэр къѧплѧтѧ-нѧу щытѧп, — ыгу къѧкӀыжы Зулихъѧ. — Гъѧрхѧр зѧрагъѧсты-хышчыгъѧхѧ хъѧкухѧр, лабора-ториѧу ушѧтынхѧр гъѧрхѧм зы-щѧрашылѧлѧщтыгъѧр, хъѧмѧ ара-гъѧуплѧлѧунхѧу ахѧр зыдагъѧ-зыхъѧщтыгъѧхѧр, зѧрѧпсаухѧу зыщычӀѧтӀѧжышчыгъѧхѧ машѧ-хѧр, нѧмыкӀхѧри егъашлѧи шы-мыгъупшѧжыынхѧу Зулихъѧ ыгу кыи нѧжыгъѧхѧ.

— Ащ щытлѧгъѧу гъѧр бѧрѧ тынѧгу кыыкӀѧуцѧожъѧу, зыдгъѧ-псѧѧфѧнѧу тыгъѧльымѧ тѧхѧмы-чыѧеу тхыгъѧ. Заор зѧраухы-гъѧр зызѧхѧтхыгъѧр Острѧвѧ (Мѧрѧвѧя) тыщылѧзѧ ары. — ЖъѧныгъѧкӀѧ мѧзѧм ичѧщ зѧ-кӀѧми тѧпшыгъѧу тыгъѧлыгъѧу ошлѧ-дѧмышлѧу чѧщыгум заор зѧрѧуцужыгъѧр кыытлѧлыѧсыгъ. А къѧбар гушлуагъѧм пшъыгъѧи, чыи тщыгъупшѧжыгъѧхѧу щѧ-гум тыкыи хъѧшъѧутыгъѧу тыдѧ-тыгъ. А насыпыгъѧ гушлуагъѧм тыхѧтѧу мафѧр кӀуагъѧ, заори ащ щытыухыгъѧгъ, — къѧлотѧ-жы бзылѧфгыгъѧм.

Зулихъѧ лыхъужьныгъѧу зѧ-рихъѧгъѧм ишыхъѧтѧу Хэгъѧгу зѧошхом иорденѧу ятӀѧнѧрѧ лъѧгѧплѧ зилѧр, медалѧу «За боевые заслуги» зыфилорѧр, нѧ-мыкӀхѧри ыбгъѧ хѧлѧхѧу, «ме-

дицинѧ къулыкъѧм истаршина-цѧ» іѧу, къѧрѧлыгъѧр къѧзы-ухъѧмагъѧмѧ ясатыр хѧтѧу 1945-рѧ илъѧсым тыгъѧгъѧзѧ мѧзѧм Зулихъѧ ядѧжъ кыыгъѧзѧжыгъѧ. Нѧужым іѧѧфшлѧн сымѧдѧжѧ-щым щыпидзѧжыгъѧ.

Зулихъѧрѧ ишхъѧгъѧусѧу Рѧ-щыдѧрѧ зѧо ужым анахь гушлуа-гъѧу къѧдѧхъѧгъѧмѧ ащыщ шъѧѧ кыѧзѧрѧфѧхъѧу гъѧр. Сабый цы-кӀѧм Мурат цӀѧу фаусыгъ. Джы непѧ ар Адыгѧ Республикѧм и Лъѧпкъ театрѧу Цѧй Ібрахъѧ-мѧ ыцӀэ зыхъырым ирежѧссѧр шъхъѧл, Урысыѧмрѧ Адыгѧѧмрѧ январѧднѧ, Абхъѧзым ыкӀи Пшы-зѧ шѧльпыр язаслужѧннѧ ар-тист. Пстѧуми анахь гушлуагъѧр, зѧкӀѧми шлу алъѧгъу, Аскъѧлѧѧ пхъѧрѧлѧфѧу зѧрѧщытым пѧѧ къѧѧдѧдѧсхѧмкӀѧ тырѧгушхо, ты-щѧгушлѧу. Ежъ Мурѧти тѧ-къуаджѧ щыгъупшѧрѧп, тызлу-кӀѧрѧм тѧгъѧгушлѧу, тѧгъѧчѧфѧу кыытпѧгъѧкӀы.

Зулихъѧ ищылѧныгъѧ гъѧѧѧу кыиини гушлуагъѧи зыхѧтыгъѧр щытхъѧ хѧлѧу зѧрѧзѧпчыгъѧм пѧѧ непѧ уѧхъѧпсѧнѧу, уфѧгу-шлѧнѧу щыт.

Цѧй Ерстѧм.

МЭФЭКИ КОНЦЕРТХЭР

Ныр зыгъәлъяпӀэрәм
шӀур фыщылъ

Адыгэ Республикэмрә Къэбэртәе-Бэлыкъарымрә
язаслуженнә артистәу, Урысыем и Къыблэ
щызәлъяшӀэрә орэдылоу БыштәкӀо Азэмат иконцертхэр
Адыгеим и КъэралыгӀо филармоние щыкӀуагъэх.

— Бзылфыгъэхэм я Дунэе
мафэ фэгъэхыгъэх сипчыхъэ-
зэхыхъэхэр, — кылуагъ Быш-
тәкӀо Азэмат. — СиорэдхәмкӀэ
сафәгушӀо шӀоигъу.

Филармонием тӀысыпӀэ нәкӀ
имыләжъу концертхэр артистым
зыригажӀәкӀэ гум нахъ зелӀэты.
«Си Адыгей», «Дахэмә сафәу-
сә», «Адыгэ пшӀашъ», «ХъапӀә
иорэд», нәмыкӀхэр А. БыштәкӀом
кылуагъэх.

— Концертым хэзгъэхъэгъэ
орэдхэр лӀәшәу сыгу рехыхъ,
— еӀо БыштәкӀо Азэмат. —
Анахъу кӀахъзгъәщыхъэр адыгэ
шән-хабзәмә афәгъэхыгъәу Сә-
мәгу ГошнагӀо ыусыгъәмрә Тхьа-
бысым Умарә иорэд цӀәрылоу

«Синан» зыфилорәмрә. Орэд къэ-
зылонәу сценәшхом техъэрәмә
Сәмәгу ГошнагӀо иорэд ашӀән
фаеу сәпытә. ЗәкӀәми а орэ-
дыр кӀалоныр япшӀәрылӀәу слъы-
тәрәп, ау ашӀән, купкӀәу хәлым
зыщагъәгъозән фае. СымакӀә
етыфә, сыкӀәгущылән сәлӀәкыфә
«Синанэр» къәсӀошт. Ным псә,
къарыу кыуитыгъэх. Уянә бгъә-
лӀәпӀәзә ущылән фаеу сәпытә...

Купәу «Шпаргалкәм» хәт кӀә-
лӀәцӀыкӀлүхәм адыгэ шӀуашӀхэр
ащыгъәу пчәгум кыхъәхи, «Сина-
нэр» кыхадзагъ. Залым чӀәсхэр
адежъыухъзә, БыштәкӀо Азэмат
ымакӀи зэхәтыгъ. Затыримы-
лӀәтыкӀәу сабыймә ахәуцагъ, зи-
уфагъ Азэмат. «Синанәм» къә-

БыштәкӀо Азэмат игъусэхәу «Синанэр»
къәзылуагъэхэр.

луакӀәу кыфигъотыгъәм кыпкы-
рыкӀызә, гупшысә шӀхъәлӀәу
орэдым хәлым ытамәхэр зәкӀи-
щыгъэх.

Едыдж Данә, Кинетә Лаурә,
Нәгъой Дианә, Зәфәс Санә,
нәмыкӀхәм «Синанэр» А. Быштә-
кӀом кызыдалом, залым чӀәсхэр

бәрә лӀәгу афытеуагъэх, къәгъ-
гъә лӀәрамхэр, нәпәеплӀә шӀухъаф-
тынхэр къафашыгъэх, сурәтхэр
атырахыгъэх.

Опсәу, Азэмат! УиорэдхәмкӀә
цӀыфхәм гушӀуагӀо къафәохъы,
адыгэ лӀәпкыыр, тиеспубликә
гупсә ящытхәу дунаим щыӀәты.

ТИЗӀҮКИӀГӀҮ ГӀЭШӀЭГӀОНХӀЭР

Тидәхагъә
къагъәлӀагӀо

Мыекъуапә итворческә купәу «ОшӀадәм» иансамблхәу
«Синдикәр», «Ащәмэзыр» Дунэе фестиваль-
зәнәкӀокухәм ахәлажӀәх. ЛӀәпкӀә къашӀохэр
къашӀыхъзә, орэдхэр кӀаӀохъзә адыгэ шӀуашәм, адыгэ
пшӀашӀәм ядәхагъә, адыгэ шән-хабзәхэр Урысыем
имызакъоу, лӀәкыб хәгъәгухәм къащагъәлӀагӀо.

«Синдикәр» Францием зыщәләм шӀухъафтын шӀхъәләр Дунэе
фестивалым кыщыдихыгъ. Мы мафәхәм тиеспубликә щыкӀорә
концертхәм ансамбләр ахәлажӀә. Сюзанна Шевченкәм, лӀәшынә
Дианә, ЧәужӀә Юлие, Къандәмыр Пәрыт, Хъәпәе Рәдәт лӀәпкӀә
къашӀохәмкӀә искусствәр зикӀәсәхэр агъәгушӀо.

Сурәтым итхэр: ансамблхәу «Синдикәмрә» «Ащәмэзымрә»
якӀәшӀуакӀохэр.

ИСКУССТВЭМРЭ НЫБЖЫКӀЭХЭМРЭ

Орэдым зыкъыщәгъоты

Орэдыло ухъуным сыда ищыкӀә-
гъәр? Урысыемрә Абхъазымрә
язаслуженнә артисткәу, Адыге-
им инароднә артисткәу Нәхәе
Тәмарә ригъәджәрә пшӀашӀәхәм
зәрәлӀытәрәмкӀә, сыд фәдиз
сәнаущыгъә пхәлымы, щысә зы-
тепхынрә кӀәлӀәгъәджә дәгъурә
уилән фае.

Адыгэ Республикәм искусствә-
хәмкӀә иколледжәу У. Тхьабы-
сымәм ыцӀәкӀә щытым Цышә
Зәрәрә ХъаткӀо Раситәрә ще-
джәх. Зәрә Улапә кыщыхъугъ,
ублӀәпӀә классхэр кӀуаджәм кы-
щиухыгъэх. Мыекъуапә ия 11-рә
гурыт еджапӀә щеджәзә, орэд
кыӀалоныр шӀогъәшӀәгӀон хугъә.
Джарымә Аллә зипӀәцә купым
хәтәу искусствәм ишӀәфхэр зәри-
гъәшӀәхәу ыублагъ.

— Сянәжъу Сусә мэкӀә лӀәты-
гъә дахәкӀә ижъырә адыгэ орэдхэр
кызыхидзәхәкӀә, жы кӀәсымы-
щәу седӀәуштыгъ. лӀәшӀәнәу ыгъә-
цәкӀәрә нахъышӀоу лӀәгъәкӀә-
тәнымкӀә орэдыр лӀәпӀәгъу фәхъу-
штыгъ, — игупшысәхәм тәщәгъә-
гуазә Цышә Зәрә. — Синанә
игъогу сырыкӀә шӀоигъоу сәри
орэдхәм сыдахыхыштыгъ.

Дунэе фестиваль-зәнәкӀокуоу
«Адыгеим ижӀогъожиыхәм» ятӀо-
нәрә чыпләр Зәрә кыщыдихыгъ.
Пәсәрә адыгэ орэдәу «Си Къә-
сәй» зыфилорәр ыгъәжынчыгъ.
Тхьабысым Умарә, НатхӀо Джан-

хъот, Сихъу Рәмәзанә, урыс ком-
позиторхәм яорэдхэр З. Цышәм
концертхәм къащылоу бәрә зә-
хәтәхы. «Адыгэ пшӀинәр», «ШӀулӀә-
гъум иорэд», «Си Адыгей», фәшъ-
хъафхәри кӀәдәлүрәмә агу рехы.

Адыгэ пшӀашӀәм фэгъэхыгъә
апәрә Дунэе фестиваләу Мые-
къуапә щыкӀуагъәм Цышә Зәрә
ящәнәрә чыпләр кыщыдихыгъ.
Молдавием щызәхәщәгъә Дунэе
зәлүкӀәгъум З. Цышәм ятӀонәрә
чыпләр кыщыхыгъ. Волгоград
щыкӀогъә зәнәкӀокум хәлӀәжәгъ.

ХъаткӀо Раситә Мыекъуапә
щәпсәу. Ятә ХъәкӀәмзые, янә
Улапә щышыхъ. Илахылхэр зы-
дәс кӀуаджәмә ащыӀәу кӀәоджә

щыӀәкӀәр нахъышӀоу кыгурыло-
штыгъ. Орэд къәзылорәм дахәкӀә
ехъуапсәштыгъ, ау пшӀашӀәр
сценәшхом кыгъезышӀән цыф лү-
кӀәштыгъәп. Щәхъураджә ильӀәс
зауләрә зәрәдәсыгъәм, музыкәм-
кӀә еджапӀәм зәрәкӀәштыгъәм
ямәхъанә нәужым кыгурыложыгъ.
МыекӀопә къэралыгӀо техноло-
гическә университетыр кызе-
ухым, Раситә исәнәхәткӀә лӀә-
шӀәпӀә лухъаным дәгулагъәп.

Адыгэ Республикәм иску-
ствәхәмкӀә иколледж ХъаткӀо
Раситә щеджәнәу зырехъухъәм,
зәрәкӀәмыгъожиыштыр зыдӀишӀә-
жыштыгъ. Нәхәе Тәмарә, Хъә-
кӀәко Алий. Емыж Нурбий, «Испә-

мыйем» иорәдылохәм ядәлүзә, адыгэ
орэдхәм нахъышӀоу зафигъәсәгъ.

— «Цырац», «О сыбдәпсәушт»,
«КӀәлә нагъу», «Синан», фәшъ-
хъафхәри сыгу рехыхъ, къәсәлӀо,
— игупшысәхәм тәщәгъәгуазә
ХъаткӀо Раситә. — Арәу щыт-
ми, репертуар хәхыгъә сӀәгӀоп.
СәлӀыхъо. Нәхәе Тәмарә лӀәпӀәгъу
кызызәрәсфәхъурәм сәгъәгушӀо.

— Адыгэ орэдхәм кӀәлӀәкӀә
шӀхъаф ялӀәу зәрәщытым Нәхәе
Тәмарә тыфегъәсә, — гущыләр
зәлӀәпӀәхъзә кӀәлүатә Цышә За-
рәрә ХъаткӀо Раситәрә. — Гъунә
имыләу тикӀәлӀәгъәджә тыфәраз.
Колледжым идиректорәу Хъәпәе
Замирә мэфәкӀә зәхахъэхәм, фе-
стивальхәм тахигъәлажъзә, тишӀә-
ныгъә хәтәгъахъо.

— Орэдыло цӀәрыло хъун зылӀә-
кыштыхэр еджапӀәм щытәгъәсәх,
— еӀо зәлӀәшӀәрә артисткәу Нәхәе
Тәмарә. — Цышә Зәрә, Хъат-
кӀо Раситә, нәмыкӀхәм
егъәжӀәпӀәшӀухэр ашыгъэх.

КӀәлӀорә орэдым зыкыщыб-
гъотыныр, цыфхәм апыбгъәлӀәсы-
ныр зәрәмыпсынӀәр пшӀашӀәхәм
къагурәло. Джырә уахътә компо-
зитормә адыгэ орэдәу аусырәр
бәп. Ари кыдалытәзә З. Цы-
шәмрә Р. ХъаткӀомрә сәнәхъә-
тәу кыхахыгъәм гукӀә фәкӀо.
ПшӀашӀәхәм ягъхәлӀышӀухэр къа-
дәхъунәу афәтәло.

НәкӀубгъор
зыгъәхъазырыгъәр
ЕМТӀЫЛЬ Нурбий.

Цышә Зәрә, Нәхәе Тәмарә, ХъаткӀо
Раситә.

Зәхъыщәгъәр
ыкӀи кыдззы-
гъәкӀырәр:

Адыгэ Республи-
кәм лӀәпкӀә
лӀәфхәмкӀә, лӀәкыб
кӀәралхәм ащы-
псәурә тильӀәп-
кӀәгъәгухәм адырәлӀә
зәпхыныгъәхәмкӀә
ыкӀи къәбар
жъугъәм иамал-
хәмкӀә и Комитет
Адресыр: ур. Кре-
стьянскәр, 236

Редакциер
зыдәшыләр:

385000,
кӀә. Мыекъуапә,
ур. Первомайскәр,
197.

Телефонхәр:

приемнәр:
52-16-79,
редактор шӀхъәлӀәм
иапәрә гуадзәр:
52-49-44,
редактор гуадзәр-
пшӀәдәкӀыж зы-
хыырә секретары:
52-16-77.

E-mail:

adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъаты-
гъәр:

Урысые Федерацием
хәутын лӀәфхәмкӀә,
телерадиокъәтын-
хәмкӀә ыкӀи зәлӀы-
лӀәсыкӀә амалхәмкӀә
и Министерствә
и Темыр-Кавказ
чыплӀә гъәлоры-
шӀәпӀә, зәраушыхъа-
тыгъә номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырәр

ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
кӀә. Мыекъуапә,
ур. Пионерскәр,
268

ЗәкӀәмкӀи

пчӀагъәр

4015

Индексхәр

52161

52162

Зак. 486

Хәутыным
узщыкӀәтхәнәу щыт
уахътәр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкӀәтхәгъәх
уахътәр
Сыхъатыр 18.00

Редактор
шӀхъәләр
Дәрбә Тимур

Редактор шӀхъәлӀәм
иапәрә гуадзәр

МәшлӀәкӀо
Саид

Редактор шӀхъәлӀәм
игуадзәр —
пшӀәдәкӀыж
зыхыырә
секретары
Хъурмә Хъусен